

รายงานวิจัย

เรื่อง

ศึกษาความเป็นไปได้ในการร่างหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบอบประชาธิปไตย
A Feasibility Study of Civic Education Curriculum Perceived by
Students of Department of Political Science, Faculty of Political
Science and Law Burapha University

โดย

จุฑามาศ ชูสุวรรณ
อิทธิ เอี่ยมลักษณะชัย

สนับสนุนโดยทุนอุดหนุนการวิจัย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
มิถุนายน ๒๕๖๓

รายงานวิจัย

เรื่อง

ศึกษาความเป็นไปได้ในการร่างหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบอบประชาธิปไตย
A Feasibility Study of Civic Education Curriculum Perceived by
Students of Department of Political Science, Faculty of Political
Science and Law Burapha University

โดย

จุฑามาศ ชูสุวรรณ
อิทธิ เอี่ยมลักษณะชัย

สนับสนุนโดยทุนอุดหนุนการวิจัย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
มิถุนายน ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเป็นไปได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรพลเมืองศึกษาในทัศนะของนักศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา การวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจและการสัมภาษณ์เจาะลึก ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาค่อนข้างเห็นด้วยกับหลักสูตรพลเมืองศึกษาซึ่งหมายความว่า หลักสูตรมีความเป็นไปได้ในการเกิดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า มหาวิทยาลัยควรมีการปรับระบบการเรียนการสอนเพื่อการดำเนินการหลักสูตรต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : การศึกษาความเป็นไปได้, หลักสูตรพลเมืองศึกษา

Abstract

The objective of research were to asses curriculum feasibility and review recommendations concern of civic education perceived by the student of department of political science, faculty of political science and law, Burapha university. The research used mixed research method integrated survey research and in-dept interview. The result found that the students fairly agreed with the curriculum that is. The curriculum was high feasible. Moreover, the result found that Burapha university should review education system for launching the curriculum in the future.

Keywords : feasibility study , civic education curriculum

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
สารบัญ.....	๙
สารบัญภาพ.....	๑๐
สารบัญตาราง.....	๑๑
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๓
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๔
ประโยชน์ของการวิจัย.....	๔
๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕
แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร.....	๕
แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร.....	๗
แนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองศึกษาของระบอบประชาธิปไตย.....	๑๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๐
๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๒๑
การวิจัยเชิงสำรวจ.....	๒๑
การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	๒๖
การตรวจสอบข้อมูล.....	๒๖
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๒๖
๔ ผลการวิจัย / การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๒๘
ปัจจัยนำเข้าของการเรียนการสอนในหลักสูตร.....	๒๘
ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร.....	๓๑
ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร.....	๓๔
ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร.....	๓๖

สารบัญ

บทที่	หน้า
ผลที่ได้รับจากการศึกษา.....	๔๐
การทดสอบสมมุติฐาน.....	๔๒
๕ สรุปผลการวิจัย.....	๕๐
สรุปผลการวิจัย.....	๕๐
บรรณานุกรม.....	๕๓
ภาคผนวก.....	๕๕
ภาคผนวก ก แบบสอบถามการวิจัย.....	๕๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	โครงสร้างการจัดการเรียนการสอนพลเมืองศึกษาในช่วงประถมศึกษา.....	๑๗
๒.๒	โครงสร้างการจัดการเรียนการสอนพลเมืองศึกษาในช่วงมัธยมศึกษา.....	๑๘
๓.๑	การสุ่มตัวอย่างประชากรนักศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ภาคปกติ.....	๒๓
๓.๒	การสุ่มตัวอย่างประชากรนักศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ภาคพิเศษ.....	๒๓
๓.๓	แสดงเกณฑ์การให้คะแนนระดับความสอดคล้อง/ระดับความพร้อม/ ระดับการเกิดผลต่อการตัดสินใจ.....	๒๕
๓.๔	แสดงการแปลผลค่าเฉลี่ยของระดับความสอดคล้อง/ระดับความพร้อม/ ระดับการเกิดผลต่อการตัดสินใจ.....	๒๖
๔.๑	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ (n = ๒๘๖).....	๒๘
๔.๒	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระบบการศึกษา (n = ๒๘๖).....	๒๙
๔.๓	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน (n = ๒๘๖).....	๒๙
๔.๔	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพผู้ปกครอง (n = ๒๘๖).....	๒๙
๔.๕	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเหตุผลที่ในการตัดสินใจเข้าเรียนภาควิชา รัฐศาสตร์ (n = ๘๖).....	๓๐
๔.๖	แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเนื้อหาวิชาในหลักสูตร.....	๓๐
๔.๗	แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม รูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร.....	๓๓
๔.๘	แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความพร้อมของนักศึกษา.....	๓๕
๔.๙	แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความพร้อมของอาจารย์.....	๓๖
๔.๑๐	แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่.....	๓๗
๔.๑๑	แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความพร้อมของการให้บริการและการจัดการการศึกษา.....	๓๘
๔.๑๒	แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนก ตามผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจบการศึกษา.....	๓๙
๔.๑๓	แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ผลสะท้อนที่มีต่อสังคมในวงกว้าง.....	๔๐

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑๔	แสดงสมมติฐานเกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร จำแนกตาม ตัวแปรพื้นฐาน.....	๔๓
๔.๑๕	แสดงสมมติฐานเกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะ ของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน.....	๔๕
๔.๑๖	แสดงสมมติฐานเกี่ยวกับความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของ นักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน.....	๔๖
๔.๑๗	แสดงสมมติฐานผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตาม ตัวแปรพื้นฐาน.....	๔๘

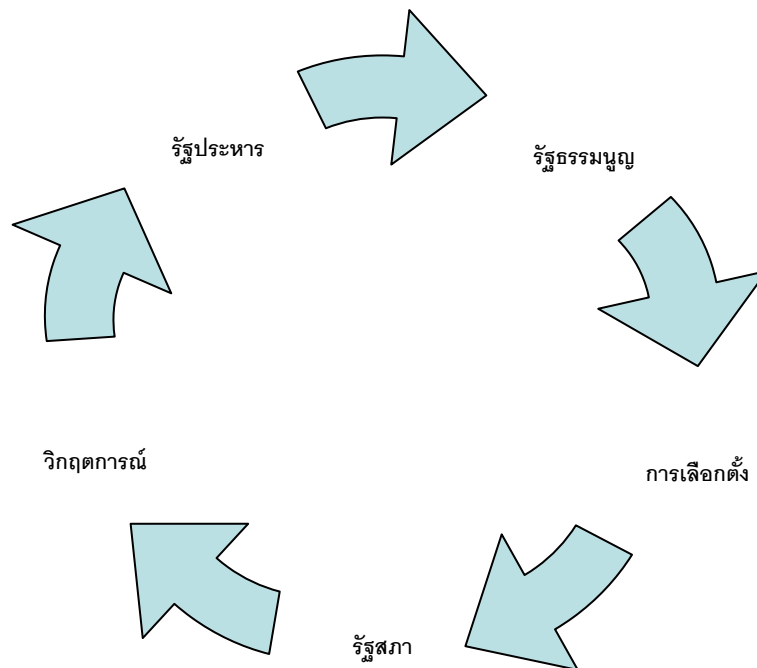
สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑.๑	วงจรรูบารักษ์ทางการเมืองไทย.....	๑
๑.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๔
๒.๑	องค์ประกอบของหลักสูตร.....	๗
๒.๒	แนวคิด civic study.....	๑๖

บทที่ ๑ บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ยุคของการพัฒนาประชาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา พบว่า การเมืองไทยมีปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยตลอด ๘๔ ปีที่ผ่านมา ในลักษณะที่เป็นแบบแผนที่เรียกว่า “วงจรอุบาทว์ทางการเมือง” ปัญหาวงจรอุบาทว์ทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยสามารถสรุปเป็นภาพได้ดังนี้คือ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ๒๕๓๔: ๑๙)

ภาพที่ ๑.๑ วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย

วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทยจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยไม่มีทางออก วงจรดังกล่าวเริ่มต้นจากเหตุการณ์ทำรัฐประหาร หลังจากนั้นก็จะมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีการเลือกตั้งและรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งภายใต้ระบบรัฐสภา ต่อมาก็จะเกิดปัญหาทางการเมืองจนพัฒนาไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองในที่สุดและก็จะตามมาด้วย

ในการวิเคราะห์สาเหตุหลักที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยนั้น นักวิชาการรัฐศาสตร์ได้สรุปออกเป็นสาเหตุสำคัญ ดังนี้ (กระมล ทองธรรมชาติ, ๒๕๔๓: ๙)

๑. คนไทยส่วนมากยังไม่มีความเข้าใจและความซาบซึ้งในอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ดังนั้น จึงต้องปลูกฝังอุดมการณ์และให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

๒. รัฐธรรมนูญไทยยังไม่มีความศักดิ์สิทธิ์และไม่ได้เป็นของประชาชนดังจะเห็นได้จากถูกเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ

๓. การปกครองมีลักษณะรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางมากเกินไปจึงยังไม่มีกระจายอำนาจเท่าที่ควร

๔. ระบอบประชาธิปไตยของไทยยังต้องพึ่งสถาบันรัฐธรรมนูญอย่างเดียวโดยยังไม่มีสถาบันอื่นค้ำจุนสนับสนุน ส่วนสถาบันทางการเมืองที่มีอยู่ก็ยังไม่ดี เช่น สถาบันรัฐสภา และพรรคการเมือง เป็นต้น

๕. กระบวนการทางการเมืองยังไม่มีความแน่นอนและเชื่อถือได้ เช่น กระบวนการเลือกตั้ง กระบวนการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี และการควบคุมการบริหารราชการของคณะรัฐมนตรี

จากสาเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองถูกมองว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย กล่าวคือ การพัฒนาประชาธิปไตยจะประสบผลสำเร็จถ้าคนในสังคมมีความคิดอ่านหรือมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในทางตรงกันข้ามการพัฒนาประชาธิปไตยจะประสบความล้มเหลวถ้าคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำหรือเรียกอีกหนึ่งอย่างว่า มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมหรือเผด็จการ (สมเกียรติ วันทะนะ, ๒๕๓๔: ๑๗๑) ในการสร้างวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยนั้น มีรากฐานอยู่ที่การสร้างพลเมืองที่เป็นแบบประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยบูรพาถือได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยการจัดการกระบวนการเรียนการสอนของหลักสูตรพลเมืองศึกษา (civic education)

พลเมืองศึกษาหรือการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการศึกษาที่เน้นเรื่องการปลูกฝังให้ประชาชนของรัฐมีคุณลักษณะที่เหมาะสม มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นต่อการปกครอง รู้จักสิทธิ หน้าที่และการปกป้องสิทธิของบุคคลและประโยชน์สาธารณะ มีความรู้ ความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีคุณภาพและอยู่ข้อเท็จจริงและเหตุผล สามารถใช้อำนาจทางการเมืองและมีทักษะในการเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียม โดยปราศจากการครอบงำทางการเมือง มีความเป็นกลางและมีจริยธรรม มีการส่งเสริมให้เกิดความคิดเรื่องมีส่วนร่วมในทางการเมืองและเรื่องที่เกิดผลต่อชีวิตตนเอง การมีส่วนร่วมทางสังคม เศรษฐกิจและมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ ๒๕๕๗ : ๔๑-๔๒)

อย่างไรก็ดี มหาวิทยาลัยไทยในปัจจุบันยังมิได้มีการเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรพลเมืองศึกษา ถึงแม้ในปัจจุบันคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ก็ยังมิได้มีการเปิดหลักสูตรพลเมืองศึกษาแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากหลักสูตรที่เปิดการเรียนการสอนในปัจจุบันคือ ในระดับปริญญาตรี ได้แก่ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ระดับปริญญาโท ได้แก่ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการจัดการปกครอง สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง และสาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม ส่วนระดับปริญญาเอก ได้แก่ หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง และสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและ

การบริหารจัดการ ดังนั้น คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จึงสมควรเป็นผู้นำทางวิชาการในการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรพลเมืองศึกษาเหมือนดังเช่นเป็นผู้ดำเนินการปิดสาขา เศรษฐศาสตร์การเมืองทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกแห่งเดียวในประเทศไทย

ในการที่จะเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรพลเมืองศึกษาดังกล่าวให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพทางวิชาการนั้น จะพบว่ามีการบูรณาการที่สำคัญ ๓ ขั้นตอนด้วยกันคือ (มารุต พัฒนาผล, ๒๕๕๖)

๑. การร่างหลักสูตร
๒. การบริหารหลักสูตร
๓. ระบบการประเมินหลักสูตร

ในขั้นตอนแรกของการร่างหลักสูตรพลเมืองศึกษามีคำถามสำคัญที่ควรศึกษาประการหนึ่งก็คือ หลักสูตรพลเมืองศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องการของนักศึกษาหรือไม่ และอย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพลเมืองศึกษาในทัศนะของนักศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยคาดหวังว่าการประเมินหลักสูตรดังกล่าวโดยนักศึกษาในสาขารัฐศาสตร์ จะนำไปสู่การปรับปรุงเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นเบื้องต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

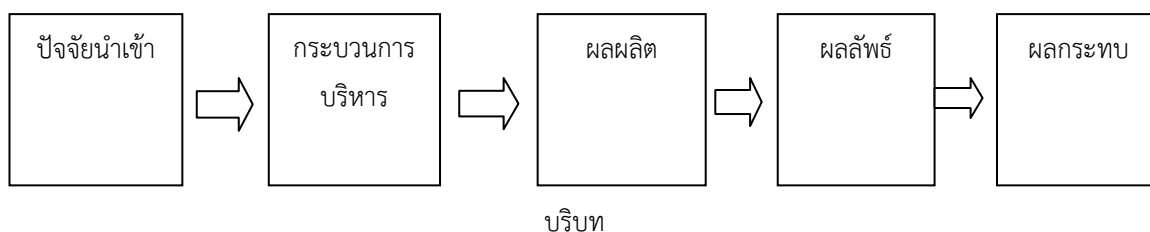
๑. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรพลเมืองศึกษาในทัศนะของนักศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
๒. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรพลเมืองศึกษาที่เหมาะสมกับภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านประชากร
หน่วยวิเคราะห์ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตร์ชั้นปีที่ ๑-๔ ของคณะ รัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
๒. ขอบเขตด้านเนื้อหา
หลักสูตรพลเมืองศึกษาในระดับปริญญาตรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินผลหลักสูตรพลเมืองศึกษา ดังนั้นคณะวิจัยจึงนำแนวคิดเชิงระบบในแง่ที่เป็นตัวแบบ ปัจจัยนำเข้า และผลผลิตที่ออกมา (input – output – model) มาใช้เป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ ๑.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์

๑. หลักสูตรพลเมืองศึกษา หมายถึง การศึกษาเรื่องการปกครองตนเอง (self-government) ประชาชน พลเมืองเข้าร่วมกันอย่างคึกคักเพื่อบริหารจัดการตนเอง (self-governance) โดยไม่ต้องรับคำสั่งจากใครหรือถูกยึดเยียดจากใคร

๒. ประชาธิปไตย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ เรียนรู้ในท้องถิ่น (กลุ่มประชาสังคมขนาดเล็กระดับท้องถิ่น) การเรียนรู้ประชาธิปไตยในระดับกลุ่มเด็ก (group dynamics) การทำงานร่วมกันท่ามกลางความขัดแย้งและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งบนพื้นฐานของจิตสำนึกประชาธิปไตย

๓. ปัจจัยนำเข้านักศึกษา หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักศึกษา หลักสูตรภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อันประกอบด้วย เพศ ระบบการศึกษา ชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน อาชีพของผู้ปกครอง และเหตุผลตัดสินใจเข้าเรียน เป็นต้น

๔. กระบวนการบริหารหลักสูตร หมายถึง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เนื้อหาในหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และความพร้อมในการบริหารหลักสูตร

๕. ผลผลิตของระบบการศึกษา หมายถึง จำนวนผู้สำเร็จการศึกษา ระยะเวลาในการเรียน และคุณภาพในการเรียนการสอน

๖. ผลลัพธ์จากการบริหารจัดการศึกษา หมายถึง การพัฒนาความคิดแบบแยกแยะในเชิงวิพากษ์ได้ โอกาสการมีงานทำ โอกาสในการศึกษาระดับที่สูงขึ้น การได้รับการยอมรับทางสังคม การทำงานเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเกียรติของครอบครัว

๗. ผลกระทบของบัณฑิตต่อสังคมวงกว้าง หมายถึง การได้ทำงานทางการเมืองที่กว้างขึ้น การทำโครงการ/ธุรกิจที่มีผลในวงกว้าง และการทำโครงการสาธารณะในด้านสังคม

ประโยชน์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้จะมีประโยชน์ต่อคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ในด้านวิชาการคือ การประเมินหลักสูตรพลเมืองศึกษาจากนักศึกษาผู้เรียนจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงหลักสูตรที่จะดำเนินต่อไปในอนาคต และนำไปสู่การประเมินหลักสูตรโดยผู้ใช้บัณฑิตต่อไปในอนาคต

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดและทฤษฎี
 - ๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
 - ๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร
 - ๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองศึกษาของระบอบประชาธิปไตย
๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. แนวคิดและทฤษฎี

๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะ โดยความหมายหลักๆ มีดังนี้
 ชำรง บัวศรี (๒๕๓๑: ๖) ได้กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดมุ่งหมายการจัดเนื้อหาสาระกิจกรรม และประมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

สุชาติ ศรีมงคลกาญจน์ (๒๕๓๕: ๑๔) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง รายการต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษาที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อที่จะสามารถนำเอาวิชาความรู้ที่ได้ศึกษาไปประกอบอาชีพได้ตั้งความมุ่งหมายของโรงเรียนและหลักสูตรการฝึกอบรม

กล่าวโดยสรุปความหมายของหลักสูตรที่เป็นทั้งสถานศึกษาและสถาบันการอบรมต่างๆ มีแนวทางที่คล้ายๆ กัน หรือเหมือนกันในการที่จะให้ประสบการณ์ทั้งหลายที่สถาบันจัดให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่สถาบันต้องการ

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย สำหรับองค์ประกอบของหลักสูตรนั้นมีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (๒๕๒๘: ๒๐๘-๒๑๓) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบไปด้วยพื้นฐาน ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. จุดมุ่งหมาย ซึ่งหมายถึงความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแม่บทในการพัฒนาหลักสูตร กล่าวคือจะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษา ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

๒. เนื้อหา คือ สารที่เป็นความรู้ที่ประมวล หรือรวบรวมมาเพื่อจัดอย่างมีระบบให้แก่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

๓. กระบวนการเรียนการสอนเป็นกระบวนการจัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

๔. การประเมินผล เป็นองค์ประกอบที่ ๔ ของหลักสูตร ซึ่งการประเมินผลนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่ ๑ คือ จุดมุ่งหมาย หากปราศจากจุดมุ่งหมายแล้วก็จะไม่สามารถประเมินผลได้และในการประเมินผลนั้นจะต้องประเมินให้ได้ว่าประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้แก่ผู้เรียนมีความยากง่าย ช้าช้อนและจัดลำดับไว้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด การจัดประสบการณ์เหล่านั้นให้แก่ผู้เรียนได้ใช้วิธีที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้เพียงใด อีกทั้งผู้เรียนได้พัฒนาด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใด

ก่อน สวัสดิ์พาณิชย์ (๒๕๔๑: ๒๐) ได้ให้ความหมายขององค์ประกอบหลักสูตร ว่าควรประกอบไปด้วย

๑. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
๒. โครงสร้างของหลักสูตร
๓. เนื้อหาของหลักสูตร
๔. วัสดุประกอบหลักสูตร
๕. กระบวนการเรียนการสอน

สุริยะ อยู่เย็น (๒๕๓๐: ๒๐) ได้ให้ความหมายขององค์ประกอบหลักสูตร ว่าควรประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ

๑. จุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์
๒. การจัดการเรียนการสอน
๓. เนื้อหาวิชา
๔. การประเมินผล

วณิช นิรันตรานนท์ (๒๕๓๕: ๑๒) ได้ให้แนวในการพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ ดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ จะเป็นเครื่องชี้ถึงเป้าหมายและเจตนารมณ์ของหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ จุดมุ่งหมายทั่วไป เป็นจุดมุ่งหมายที่ได้กล่าวไว้กว้างๆ และค่อนข้างเป็นลักษณะของปรัชญา และเน้นที่ค่านิยมมากกว่าการเน้นทางด้านจิตวิทยาหรือการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายทั่วไป จะพบได้ในส่วนแรกๆ ของหลักสูตร ซึ่งจะแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์โดยทั่วไปว่าหลักสูตรนั้นๆ มีความประสงค์ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด

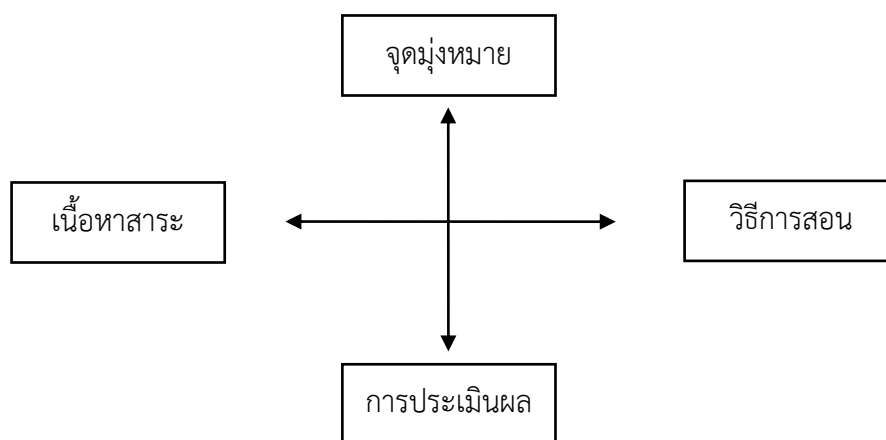
๑.๒ จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นจุดมุ่งหมายที่เน้นการประยุกต์มากกว่าที่จะกล่าวอย่างกว้างๆ ในเชิงปรัชญา กล่าวคือ เป็นจุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้ในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา หรือรายวิชาต่างๆ ที่อยู่ในหลักสูตรนั่นเอง

๒. เนื้อหาวิชาจะเป็นสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

๓. กระบวนการเรียนการสอนจะเป็นสื่อกลางที่จะนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เช่นกัน ดังนั้นหลักสูตรควรจะเสนอแนะในการจัดกิจกรรมหรือวิธีการสอนเพื่อให้สัมพันธ์กับเนื้อหา เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

๔. การประเมินผลจะเป็นการเสนอแนะแนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผลที่มีความ สอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตรนั้นๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้ง ๔ นี้ จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังภาพประกอบ ๑

ภาพที่ ๒.๑ องค์ประกอบของหลักสูตร

กล่าวโดยสรุปหลักสูตรทุกหลักสูตรจะมีลักษณะสมบูรณ์ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบครบถ้วน อัน ได้แก่ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชาหรือรายละเอียดของหัวข้อวิชา วิธีการสอนหรือการ กำหนดการสอน หรือปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการสอน และการประเมินผล จึงจะสามารถทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้าน คือ ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ

๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร

แนวคิดในการประเมินหลักสูตรโดยทั่วไปนั้น นักวิชาการมักให้ความหมายการประเมิน หลักสูตรในความหมายแคบว่าเป็นเรื่องการวิเคราะห์หลังจากที่หลักสูตรได้ดำเนินการไปแล้วระยะ หนึ่ง ดังที่มีผู้นิยามประเมินหลักสูตรไว้หลายทัศนะ ดังนี้

อิทธิศักดิ์ คณะเจริญ (๒๕๓๓: ๒๐) ได้ให้คำจำกัดความของการประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่าหลักสูตรนั้นสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

สันต์ ธรรมบำรุง (๒๕๓๕: ๑๓๘-๑๓๙) ยังกล่าวไว้ว่า การประเมินผลหลักสูตรเป็นการ พิจารณาคุณค่าของหลักสูตรโดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลจากการวัดในแง่ต่างๆ ของสิ่งที่ ประเมินเพื่อนำมาพิจารณารวมกัน และสรุปว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นมีคุณค่าเป็นอย่างไร มี คุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้รับผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือมีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงต่อไป

การประเมินผลจะส่งผลไปยังผู้มีอำนาจ โดยการตัดสินใจว่าหลักสูตรนั้นสมควรจะแก้ไขปรับปรุงเพียงใด มีปัญหาอะไรบ้างในการใช้หลักสูตรนั้นเพื่อปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพที่ดี โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอยู่ ๕ ขั้นตอน คือ

๑. การวิเคราะห์สถานการณ์ (situation analysis)
๒. การเลือกวัตถุประสงค์ (selection of objectives)
๓. การเลือกและจัดเนื้อหา (selection and organization of content)
๔. การเลือกและจัดวิธีการ (selection and organization of methods)
๕. การประเมินผล (evaluation)

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (Bangkok Institute for Child Study, ๑๙๖๙: ๘ ; อ้างถึงใน เทียนชัย สิงห์ปี, ๒๕๓๙: ๔๑) ได้สรุปวิธีประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินผลของหลักสูตรทำได้ ๓ วิธี คือ

๑. ประเมินผลโครงสร้างหลักสูตร
๒. ประเมินผลจากกระบวนการในการใช้หลักสูตร
๓. ประเมินผลจากผลของการใช้หลักสูตร

การประเมินผลเป็นปัจจัยสำคัญของหลักสูตร หลักสูตรที่ดีจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และความต้องการของสังคมอยู่เสมอ ดังนั้น จึงต้องมีการนำกระบวนการประเมินผลหลักสูตรไปใช้ประโยชน์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลตรงตามวัตถุประสงค์ แต่การประเมินหลักสูตรพลเมืองศึกษาในงานวิจัยนี้ จะใช้แนวคิดการประเมินในความหมายที่กว้าง โดยถือว่าหลักสูตรการศึกษาก็มีลักษณะเป็นโครงการรูปแบบหนึ่งที่มีขอบเขตการดำเนินการที่แน่นอน เช่น มีวงรอบของหลักสูตรเป็นเวลา ๕ ปี เป็นต้น ในการประเมินโครงการนั้นอาจจะแบ่งตามระยะเวลาในการประเมินได้เป็น ๓ รูปแบบด้วยกัน คือ (พลภัทร บุราคม, ๒๕๓๓ : หน้า ๔๑๘)

๑. การประเมินก่อนตัดสินใจหรือก่อนดำเนินการ (Ex-ante Evaluation) การประเมินผลโครงการในช่วงนี้เป็นเรื่องของการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) หรือที่เรียกว่า การวิเคราะห์โครงการ (Project Analysis) หรือการประเมินโครงการ (Project Appraisal)
๒. การประเมินระหว่างดำเนินการ (On-going) เป็นการประเมินเพื่อติดตามดูความก้าวหน้าของโครงการหลังจากที่ได้ดำเนินการไปแล้วในช่วงเวลาหนึ่ง
๓. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Ex-post Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อวิเคราะห์ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact)

ดังนั้น ในการประเมินหลักสูตรพลเมืองศึกษาดังกล่าว จึงอยู่ในขั้นการประเมินก่อนการตัดสินใจหรือก่อนการดำเนินการ ซึ่ง มาร์ต พัฒผล เรียกว่า การสอบทานความถูกต้องของหลักสูตร (Curriculum validation) ในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสอบทานความถูกต้องของหลักสูตรหรือที่งานวิจัยนี้เรียกว่า การประเมินความเป็นไปได้ของหลักสูตรนั้น มาร์ต พัฒผล, ๒๕๕๖ ได้ฉายให้เห็นระบบการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นบริบทของการศึกษาความเป็นไปได้หรือการสอบทานหลักสูตร โดยแบ่งระบบการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น ๓ ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

๑. การร่างหลักสูตร
๒. การบริหารหลักสูตร

๓. การประเมินหลักสูตร

๑. การร่างหลักสูตร

การร่างหลักสูตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาเอกสารหลักสูตรตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งได้เอกสารหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์พร้อมสำหรับการนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๔ กิจกรรม ดังนี้

๑) การวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (based – line data) ประกอบการตัดสินใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร คือ การมีสารสนเทศหรือองค์ความรู้ที่ถูกต้องและทันสมัย

ประเด็นการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตรมีหลายประเด็นขึ้นอยู่กับมุมมองของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร เช่น ด้านปรัชญา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านประเพณี วัฒนธรรม ด้านกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น โดยใช้แหล่งข้อมูลอย่างหลากหลายเชื่อถือได้ การวิเคราะห์สิ่ง กำหนดหลักสูตรจากเอกสารตำรา ตลอดจนผลการวิจัยเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ได้สารสนเทศที่มีความถูกต้องแม่นยำสูง สารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตรจะนำไปสู่การตัดสินใจต่างๆเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

๒) การกำหนดรูปแบบของหลักสูตร หมายถึง การตัดสินใจเลือกใช้รูปแบบของหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรและกลุ่มเป้าหมายบนพื้นฐานของสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร รูปแบบของหลักสูตรมีความหลากหลายประเภท เช่น

หลักสูตรรายวิชา (subject curriculum)

หลักสูตรบูรณาการ (integrated curriculum)

หลักสูตรเสริม (enrichment curriculum)

หลักสูตรฝึกอบรม (training curriculum)

หลักสูตรอิงมาตรฐาน (standard – based curriculum)

หลักสูตรที่เน้นประสบการณ์ (experience – based curriculum)

หลักสูตรรายบุคคล (individualize curriculum)

หลักสูตรเน้นสมรรถนะ (competency – based curriculum)

นักพัฒนาหลักสูตรจะเลือกหรือผสมผสานรูปแบบของหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของการใช้หลักสูตรแต่ละหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรการศึกษาในสถานศึกษาระดับต่างๆ หรือหลักสูตรศึกษาระดับชาติ หลักสูตรในระดับองค์กร และหน่วยงานต่างๆ ซึ่งปัจจุบันหลักสูตรศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยเป็นหลักสูตรที่อิงมาตรฐาน ส่วนหลักสูตรระดับอุดมศึกษาโดยส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรรายวิชา ส่วนหลักสูตรบูรณาการในระดับอุดมศึกษาที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความชัดเจน คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต ของสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

๓) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำเอกสารหลักสูตรที่มีความเชื่อมโยงตลอดแนว (alignment) ระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บนพื้นฐานสารสนเทศและองค์ความรู้ที่ได้จากขั้นตอนวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร การ

พัฒนาเอกสารหลักสูตรต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรที่มีความรู้และประสบการณ์ สอดคล้องกับหลักสูตรที่จะสร้างเพื่อให้หลักสูตรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การเชื่อมโยงตลอดแนว

๔) การสอบทานความถูกต้องของหลักสูตร (curriculum validation) หมายถึง การตรวจสอบคุณภาพของเอกสารหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญและนำไปทดลองใช้นำร่อง (pilot study) เพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรจะสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการสอบทานความถูกต้องของหลักสูตรเป็นกระบวนการสำคัญที่ขาดไม่ได้ของการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากเป็นการยืนยันความถูกต้องในเบื้องต้นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพ น่าสนใจ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และมีแนวโน้มว่าการนำหลักสูตรไปใช้จริงจะประสบความสำเร็จ ในกระบวนการสอบทานหลักสูตรนั้น คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรจะต้องเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตั้งใจฟังคำวิพากษ์ต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อวิพากษ์ เหล่านั้นมาคิดพิจารณาว่าจะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเอกสารหลักสูตร ในประเด็นใด อย่างไรก็ตามคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรก็จะต้องมีจุดยืนหรือหลักการที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตร เพราะจะทำให้สามารถคัดกรองความคิดและข้อเสนอแนะต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำมาสู่การปรับปรุงเอกสารหลักสูตรได้ตรงตามความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร

๒. การบริหารหลักสูตร

ระบบการบริหารหลักสูตร หมายถึง การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๖ กิจกรรม ดังนี้

๑) การขออนุมัติใช้หลักสูตร หมายถึง การนำหลักสูตรเสนอคณะกรรมการควบคุม คุณภาพหลักสูตร เพื่อขอความเห็นชอบก่อนที่จะนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย การขออนุมัติใช้หลักสูตรเป็นกระบวนการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพหลักสูตรประเภทหนึ่ง เพราะคณะกรรมการจะร่วมกันพิจารณาว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างไรหรือไม่ ถ้าคณะกรรมการพบว่ามีประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไขก่อนการนำไปใช้ คณะกรรมการจะแจ้งให้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อน แล้วจึงอนุมัติให้ใช้หลักสูตร

๒) การประชาสัมพันธ์หลักสูตรสู่กลุ่มเป้าหมาย หมายถึง การสื่อสารสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรจากผู้รับผิดชอบหลักสูตรไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้รับข้อมูลประกอบการตัดสินใจเข้าศึกษาในหลักสูตร เช่น วัตถุประสงค์ โครงสร้างเวลาเรียน ทีมผู้สอน เป็นต้น การประชาสัมพันธ์หลักสูตรสู่กลุ่มเป้าหมายทำได้หลายวิธีการ เช่น การติดป้ายประกาศ การประกาศผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ การสื่อสารบนโลกออนไลน์ การจัดสัมมนาทางวิชาการ เป็นต้น

๓) การวางแผนการใช้หลักสูตร หมายถึง การเตรียมความพร้อมก่อนการใช้หลักสูตรทุกด้าน อย่างเป็นระบบชัดเจน เพื่อให้การใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปการวางแผนการใช้หลักสูตรจะดำเนินการก่อนการใช้หลักสูตรใหม่ หรือก่อนการใช้หลักสูตรในวงรอบใหม่ เช่น ก่อนเปิดภาคการศึกษา การวางแผนการใช้หลักสูตรที่ดีควรมองภาพอนาคต ว่าเมื่ออยู่ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนแล้วมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ทั้งทางตรง และทางอ้อมให้นำปัจจัยเหล่านั้นมาวางแผน เช่น การเตรียมความพร้อมด้านเอกสาร

หลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร ผู้สอน ความต้องการของผู้เรียน การจัดตารางเรียน วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

๔) การกำหนดทรัพยากรหลักสูตร หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมด ประกอบด้วย บุคคล สิ่งของ และงบประมาณ ให้มีความเหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบของบุคลากรไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้สนับสนุนทางวิชาการ เป็นต้น ในกรณีที่มีบุคลากรน้อยอาจต้องกำหนดให้ผู้สอนมีหน้าที่สนับสนุนทางวิชาการ ควบคู่กับหน้าที่จัดการเรียนการสอนด้วย การกำหนดวันเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีความคุ้มค่ามากที่สุด ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการประสบความสำเร็จ

๕) การกำหนดคณะกรรมการบริหารหลักสูตร หมายถึง การกำหนดคณะบุคคลผู้มีหน้าที่กำหนดนโยบายและดูแลคุณภาพทางวิชาการของหลักสูตร การกำหนดคณะกรรมการบริหารหลักสูตรควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจธรรมชาติของหลักสูตรเป็นอย่างดี มีความสนใจและมีความรู้รวมทั้งประสบการณ์งานด้านวิชาการ เพราะจะสามารถกำกับดูแลคุณภาพของหลักสูตรบนพื้นฐานหลักวิชาการ ในการบริหารจัดการหลักสูตรจาเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ ทั้งนี้เพราะงานหลักสูตรเป็นงานวิชาการที่มีความละเอียดอ่อน การคิดและตัดสินใจเพียงคนเดียวอาจมีข้อจำกัด ด้านความรู้และประสบการณ์ที่ส่งผลให้ตัดสินใจผิดพลาดได้

๖) การกำกับดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและควบคุมคุณภาพทางวิชาการของการใช้หลักสูตร ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการสนับสนุนงานวิชาการ กิจกรรม การดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตรมีหลายรูปแบบ เช่น การนิเทศการเรียนการสอน การฝึกอบรมและพัฒนาคู การพัฒนาเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การประเมินคุณภาพการศึกษา การดูแลช่วยเหลือผู้เรียน การประชุม การสัมมนา การกำกับดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาการใช้หลักสูตร โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

๓. การประเมินหลักสูตร

ระบบการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผน เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การตัดสินใจในเชิงคุณค่า (value judgments) ของหลักสูตรในมิติต่างๆ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) การรายงานผลการประเมินต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และนำผลการประเมินมาประกอบการพิจารณาการปรับปรุงหลักสูตรหรือยกเลิกการใช้หลักสูตร ระบบการประเมินหลักสูตรประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๔ กิจกรรม ดังนี้

๑) การวางแผนการประเมิน หมายถึง การออกแบบการประเมินหลักสูตรที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการประเมิน เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่มีความถูกต้อง สามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน การกำหนดกรอบการประเมิน การกำหนดวิธีการเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดแหล่งข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมิน การวางแผนการประเมินเป็น

สิ่งสำคัญต่อการประเมินหลักสูตรเพราะเปรียบเสมือนพิมพ์เขียว (blueprint) ของการดำเนินการจริงๆ ซึ่งจะช่วยให้การประเมินหลักสูตรมีความถูกต้องและประหยัดงบประมาณได้เป็นอย่างดี

๒) การวางแผนเก็บข้อมูล หมายถึง การเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเตรียมเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การติดต่อประสานงานและนัดหมายวันเวลา สถานที่กับผู้ให้ข้อมูล การกำหนดบุคคลที่จะทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูล บันทึกข้อมูล ตลอดจนผู้ทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูล และระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินหลักสูตรต้องวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สอดคล้องกับแผนการประเมินเพื่อให้การประเมินบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดียังจะทำให้การเก็บข้อมูลมีความประหยัดทั้งในด้านเวลา งบประมาณ และทรัพยากรอื่นๆ ส่งผลทำให้ข้อมูลมีความถูกต้องสมบูรณ์ สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ทันที

๓) การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนการเก็บข้อมูลที่กำหนดไว้ และนำมาวิเคราะห์แปลความหมาย และลงสรุปตามเกณฑ์การประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดีต้องได้ข้อมูลครบถ้วน และต้องมีความซื่อสัตย์กล่าวคือ ผู้เก็บข้อมูลต้องไม่สร้างข้อมูลจากความคิดหรืออุปาทานของตนเอง (ไม่ใช่การสร้างข้อมูลเท็จแต่เป็นการตีความปรากฏการณ์จากมุมมองของตนเอง) เช่น ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมก็จะต้องบันทึกข้อมูลเฉพาะพฤติกรรมที่สังเกตได้จริงๆ เท่านั้น โดยไม่นำความรู้สึกของตนเองที่เกิดขึ้นในระหว่างการสังเกตไปบันทึกเป็นข้อมูลการประเมิน เพราะสิ่งนี้เป็นความรู้สึก (feel) ไม่ใช่ข้อเท็จจริง (fact) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ประเมินหลักสูตรต้องวิเคราะห์อย่างตรงไปตรงมาและไม่นำมุมมองของตนเองไปใช้เป็นเกณฑ์การประเมินหลักสูตรเพราะจะทำให้เกิดความขัดแย้งตามมาภายหลังได้ ส่วนการสรุปผลการประเมินต้องสรุปไปตามเกณฑ์การประเมินที่ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามหากมีประเด็นอื่นที่น่าสนใจยังสามารถนำเสนอเป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมได้

๔) การรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง หมายถึง การสื่อสารข้อสรุปผลจากการประเมินหลักสูตรด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสมไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรทุกฝ่าย เช่น ผู้บริหารผู้สอน ผู้สนับสนุน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน การรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้องมีความสำคัญมากในฐานะที่จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายได้มีโอกาสรับรู้คุณภาพของหลักสูตรในประเด็นต่างๆ ทั้งที่เป็นจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข อันจะนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การปรับเปลี่ยนจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตามการรายงานผลการประเมินหลักสูตรจะต้องใช้วิธีการสื่อสารเชิงบวกและการเสริมพลัง (empowerment) ที่ช่วยให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรทั้งระบบ ได้แก่ ระบบร่างหลักสูตร ระบบบริหารหลักสูตรและระบบประเมินหลักสูตร บนพื้นฐานของผลการประเมินต่อไป

๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองศึกษาของระบอบประชาธิปไตย

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง เป็นการศึกษาที่เน้นเรื่องการปลูกฝังให้ประชาชนของ รัฐมีคุณลักษณะที่เหมาะสม มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นต่อการปกครอง รู้จักสิทธิ หน้าที่และการ ปกป้องสิทธิของบุคคลและประโยชน์สาธารณะ มีความรู้ ความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีคุณภาพ และอยู่ข้อเท็จจริงและเหตุผล สามารถใช้อำนาจทางการเมืองและมีทักษะในการเข้าถึงทรัพยากรได้ อย่างเท่าเทียม โดยปราศจากการครอบงำทางการเมือง มีความเป็นกลางและมีจริยธรรม มีการ ส่งเสริมให้เกิดความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและเรื่องทางการเมืองมีผลต่อชีวิตตนเอง การ มีส่วนร่วมทางสังคม เศรษฐกิจและมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ, ๒๕๕๗: ๔๑-๔๒)

รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในประเทศที่ปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยจำเป็นต้องเผชิญปัญหาการดำรงอยู่ของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกับความ เป็นปัจเจกชน และเสรีภาพส่วนบุคคล หรือประเทศประชาธิปไตยที่ไม่สามารถต้านกระแสประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการค้าเสรีไม่ได้ ต่างให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

civics หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ทางด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมไปถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ในระบอบการเมือง พลเมืองศึกษาในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การศึกษาเรื่องการปกครองตนเอง (self-government) ของประชาชน รวมถึงการที่ พลเมืองเข้าร่วมกันอย่างคึกคักเพื่อบริหารจัดการตนเอง (self-governance) โดยไม่ต้องรับคำสั่งจาก ใครหรือถูกยึดเยียดจากใคร และเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการตนเองได้นั้น ประชาชนต้องมีคุณธรรมที่ เรียกว่า คุณธรรมของความเป็นพลเมือง (civic virtue) และอยู่ในชุมชนของพลเมือง (civic community) R.D. PUTNAM (๑๙๙๓) ได้ให้ข้อคิด ๔ ประการ ที่คล้ายคลึงกับต็อกเกอร์วิลล์ (Tocqueville) เกี่ยวกับ ชุมชนของพลเมือง ดังนี้ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, ๒๕๕๙)

๑. ความรับผิดชอบต่องานสังคม (civic engagement) หมายถึง ประชาชนพลเมืองที่เข้าร่วม บริหารจัดการชุมชนจะต้องมีคุณธรรมที่เน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

๒. ความเสมอภาคทางการเมือง (political equality) หมายถึง ประชาชนพลเมือง จะต้องมียุติธรรมเท่าเทียมกันและร่วมกันทำงานให้ประโยชน์แก่กันและกันบนพื้นฐานเท่าเทียมกัน ไม่มีสูง ไม่มีต่ำ

๓. สามัคคีธรรม (solidarity) หมายถึง ประชาชนพลเมืองจะร่วมมือกันทำกิจกรรมบน พื้นฐานของสามัคคีธรรม เสวนาร่วมกัน ยอมรับกันและกัน

๔. การร่วมสมาคม (association) หมายถึง ประชาชนพลเมืองในชุมชนของพลเมืองอยู่ ในโครงสร้างสังคมที่เรียกว่า ประชาชนมีความคิดหลากหลาย แต่อยู่ร่วมกัน เพื่อจุดมุ่งหมายร่วมกัน

R.D. Putnam ได้สังเคราะห์ ทั้ง ๔ ข้อนี้ รวมกันแล้วเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนสังคมในความหมายของ PUTNAM การสร้างเครือข่ายของประชาชนพลเมืองใน ชุมชนที่ผู้คนปฏิสัมพันธ์กันอย่างเท่าเทียมกัน ไว้วางใจกัน ทำงานร่วมกัน เพื่ออุดมการณ์เดียวกัน แนวคิด ทุนทางสังคมดังกล่าว มีคำตอบอยู่ที่ท้องถิ่นตามที่ Alexis de Tocqueville (๑๘๓๕) เคยกล่าวไว้ว่า “พลังที่แข็งแกร่งของเสรีชนอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่น (local community) ไม่มีชุมชนท้องถิ่น ชาตินาอาจมี การปกครองที่อิสระได้ แต่ไม่มีจิตวิญญาณแห่งเสรีภาพ/อิสรภาพ” ประชาชนพลเมืองที่เข้มแข็ง

อิสราเอลี่ จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น (local self-governance) ระบอบประชาธิปไตยเยอรมันยุคใหม่ (หลัง Hitler) ในยุคของ นายกรัฐมนตรีอดเนาเวร์ (Adenauer) หลังสงครามเป็นต้นมาจึงให้ความสำคัญสูงแก่เรื่อง local governance รวมไปถึงการเคลื่อนไหว การเมืองท้องถิ่น local politics ของกลุ่มประชาสังคมทางการเมือง (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, ๒๕๕๙)

พลเมืองศึกษาในระบอบประชาธิปไตยนั้นมีฐานคิดว่าประชาธิปไตยคือ การเรียนรู้ และการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มประชาสังคมขนาดเล็กระดับท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ประชาธิปไตยในระดับกลุ่มเด็กโดยอาศัย กระบวนการกลุ่ม (group dynamics) โดยในกระบวนการกลุ่มนั้นจะมีการทำงานร่วมกันท่ามกลาง ความขัดแย้งและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งบนพื้นฐานของจิตสำนึกประชาธิปไตย เป็นต้น ดังนั้น การเรียนรู้ประชาธิปไตย ต้องทำต่อเนื่องเป็นการศึกษาชั่วชีวิต (lifelong education) เป็นการศึกษาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง (intergenerational education) ศิลปะของ self-governance ระดับท้องถิ่น เป็นเรื่องของการเรียนรู้และเรียนแบบ ทำไป เรียนไป (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, ๒๕๕๙)

อย่างไรก็ดี พลเมืองศึกษาก็ได้มีการปรับกระบวนการทัศน์ในการเรียนรู้ปัจจุบันออกมาเป็น ๒ แนวทางใหญ่ๆ คือ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, ๒๕๕๙)

การปรับกระบวนการทัศน์แรก (paradigm shift I)

ปัจจุบันมีแนวโน้มปรากฏชัดเจนว่า มีการปรับเปลี่ยนพาราไดม์เกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาเพื่อ ประชาธิปไตยแนวเก่า คือ civic education แนวใหม่เรียกว่า citizenship education ข้อแตกต่างที่สำคัญ คือ พลเมืองศึกษาแนวเก่า - เน้นการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับระบบและสถาบันการเมือง

- เรียนรู้การศึกษาในระดับสูง
- มุ่งแสวงหาความรู้ทางทฤษฎี

พลเมืองศึกษา แนวใหม่ - เน้นการเรียนรู้ ๓ มิติ

๑. ระบบและสถาบันการเมือง
๒. ความขัดแย้งในสังคม
๓. การเพิ่มขีดความสามารถ (competency) ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (conflict resolution)

พลเมืองศึกษาแนวใหม่ ตั้งอยู่บนปรัชญาการศึกษาที่มีฐานคิดที่สำคัญคือ

๑. เพื่อให้มีความสามารถที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างสันติภาพ
๒. เพื่อให้มีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบและสร้างสรรค์
๓. เพื่อให้มีความสามารถที่มองเห็นและเข้าใจ ความหลากหลายในสังคม (เพศ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ คนชายขอบหลายกลุ่ม) บนพื้นฐานของการยอมรับในความต่างอย่างเท่าเทียมกันปรัชญาใหม่ของพลเมืองศึกษาให้ความสำคัญสูงแก่ ๓ มิติพร้อมๆ กันคือ

๑. ความรู้ทางทฤษฎีการเมือง และประชาธิปไตย
๒. การสร้างขีดความสามารถ ทักษะ ในการอภิปรายและการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะ
๓. การสร้างทัศนคติ และค่านิยมในการทำงานเพื่อสังคมบนหลักการประชาธิปไตย

ดังนั้น เมื่อเรียนจบการศึกษาปริญญาตรี ๔ ปี นักศึกษาก็จะเป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่มีขีดความสามารถหลายด้าน (citizenship competencies)

๑. ขีดความสามารถทางการรับรู้ปัญหา (cognitive competencies) และการคิดเชิงวิพากษ์
๒. ขีดความสามารถทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก (emotional competencies)
๓. ขีดความสามารถทางการสื่อสาร (communications competencies)
๔. ขีดความสามารถในการคิดและทำเชิงบูรณาการ (integrative competencies)
๕. ขีดความสามารถในการมีความรู้และข้อมูลข่าวสารทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (knowledge competencies)

กล่าวโดยสรุปแล้วปรัชญาการศึกษา พลเมืองศึกษาแนวใหม่นี้ได้มาจากประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา ปรัชญาการศึกษา พลเมืองศึกษาแนวใหม่นี้ เป็นการผสมผสานระหว่างการศึกษาศีลธรรม (moral education) ที่เกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมกับการเรียนรู้เพื่อเคารพสิทธิและสิทธิของผู้อื่น (human rights education) ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญสูงแก่ ภาคปฏิบัติของการอภิปราย การมีส่วนร่วม กระบวนการตัดสินใจ และการปฏิบัติการรวมหมู่ เพื่อประโยชน์สุขของสังคม collective action ตามแนวคิดของ ออสโตรม (E.Ostrom)

การปรับกระบวนทัศน์ที่สอง (paradigm shift II)

นักทฤษฎีและนักวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งของ ใน Washington D.C. มารวมกันปี ๒๐๐๗ เสนอแนวคิดใหม่ของพลเมืองศึกษา โดยเรียกว่า “civic studies” หรือ new civics พร้อมด้วยคำแถลงการณ์ภายใต้ชื่อว่า The New Civics : Civic Theory and Practice for the Future Civics studies ถึงแม้ว่า civics studies ไม่ได้หมายถึง civic education ก็ตามแต่ก็อาจนำ civics studies มาประยุกต์ใช้ เพื่อปรับปรุงระบบการศึกษา เพื่อประชาธิปไตยได้ ในคำแถลงการณ์นี้ CS เป็นเรื่องเกี่ยวกับชุมชนปัญญาชนที่แสวงหาแนวคิดทางวิชาการใหม่ๆ จุดประสงค์หลักของ CS ก็คือ ต้องการทำความเข้าใจเรื่อง civic politics, civic initiatives, civic capacity, civic society และ civic culture โดยย้ำว่า ไม่ขอใช้คำว่า civil แต่ใช้คำว่า civic มากกว่า CS เน้นการผสมผสาน ๒ แนวคิดหลัก คือ จิตวิญญาณสาธารณะ (คิด/ทำ/อยู่เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม) และพลังสร้างสรรค์ของพลเมืองที่มีจิตใจประชาธิปไตย ปรัชญาหลักมีแหล่งกำเนิดมาจาก ออสโตรม ที่เน้นความสำคัญของการปฏิบัติการรวมหมู่ของชุมชน

แม้ว่า civic studies จะเน้นการสร้างทฤษฎีและงานวิจัยแนวใหม่ แต่เราก็อาจใช้เป็นแนวทางในการสร้างมิติใหม่ๆ ให้แก่การพัฒนาพลเมืองศึกษาได้ หลักสูตรตามแนว CS น่าจะต้องเพิ่มเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดสังคมศาสตร์ คือ phronesis (ภูมิปัญญาแห่งการปฏิบัติ – praxis)
๒. ประชาธิปไตยแบบถกเถียง (deliberative democracy)
๓. การทำงานสาธารณะ (public work)
๔. การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา
๕. การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะทางธรรมชาติ (common - pool resources)

๖. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
๗. เรียนรู้ประชาธิปไตยท่ามกลางการเคลื่อนไหว ประท้วงทางการเมือง (social movements learning)
- เราสามารถสรุปพลเมืองศึกษาตามแนวคิด civic study ได้ดังรูปภาพด้านล่าง

ภาพที่ ๒.๒ แนวคิด civic study

นอกจากแนวคิดกระแสหลักแบบอังกฤษ อเมริกัน (Civic Education) เราน่าจะต้องหันไปมอง radical education for democracy ด้วย คือ แนว MARX - GRAMSCI v FOUCAULT (hegemony /ideology v power + knowledge) หรือแนวคิดของ Paulo Freire (การศึกษาเพื่อปลุกจิตสำนึกของประชาชนผู้ถูกกดขี่) ใน ๒ แนวคิดนี้ ประชาธิปไตย หมายถึง radical democracy ไม่ใช่ประชาธิปไตยที่ถูกครอบงำโดยอำนาจทุนนิยมที่เข้าไปควบคุมอำนาจรัฐ ดังนั้น เนื้อหาของการศึกษาและหลักสูตรแนวราติคัลจึงแตกต่างไปจากแนวคิดกระแสหลักอย่างมาก

กล่าวโดยสรุปแล้วในการจัดทำหลักสูตรพลเมืองศึกษา เราควรยึดถือปรัชญาหลักของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ไว้ ๒ ข้อ คือ

๑. ประชาธิปไตย เป็นเรื่องของกระบวนการของชุมชน (community process)
๒. ประชาชนพลเมือง เรียนรู้คุณค่าของประชาธิปไตยโดยผ่านประสบการณ์ที่เป็นจริงของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจแนวประชาธิปไตยอย่างเต็มที่

ปรัชญาแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ สามารถสรุปเป็นปรัชญาของ “Learning Democracy by Doing” ซึ่งเป็น praxis ทางเลือกของการศึกษาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเต็มรูปแบบ โดยประชาชนพลเมืองที่มีจิตสำนึกทางสังคมและเพื่อสังคม (social consciousness) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ประชาธิปไตย กับการศึกษา เป็นของคู่กัน

๒. การศึกษาเพื่อประชาธิปไตย คือ กระบวนการเพื่อทำให้ผู้เรียนรู้มีจิตสำนึกทางสังคม เรียนรู้ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน เพื่อจุดหมายปลายทางร่วมกัน มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ความสุขสมบูรณ์ของสังคม เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

๓. โรงเรียน คือชุมชน [A] และ ชุมชน คือ โรงเรียน [B]

A หมายถึง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของ บริหารจัดการร่วมกัน นักเรียน/นักศึกษา ครู/ผู้ปกครอง/ผู้บริหาร ทำงานร่วมกันเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตย

B เรียนรู้ได้ดีที่สุด คือ เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตจริงในชุมชน เข้าร่วมกับชุมชน ในการบริหารจัดการปัญหาชุมชน

*A+B = เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการศึกษาประชาธิปไตย

๔. การศึกษาเพื่อประชาธิปไตย เป็นกระบวนการของการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ร่วมกัน (แนว Habermas) กระบวนการเสวนา อภิปราย และสื่อสารแลกเปลี่ยน เกี่ยวกับจุดประสงค์ร่วมกันของสังคม นี่แหละคือ ประชาธิปไตยในพื้นที่สาธารณะ

ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพลเมืองศึกษาที่เป็นทางการนั้น เราสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ไปจนถึงมัธยมศึกษา รวมถึงในระดับปริญญาด้วย ตามตารางที่ ๘.๓ ซึ่ให้เห็นถึงพลเมืองศึกษาที่ดำเนินการในประเทศต่างๆ ดังนี้ (ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ ๒๕๕๗ : ๔๑-๔๒)

ตารางที่ ๒.๑ โครงสร้างการจัดการเรียนการสอนพลเมืองศึกษาในช่วงประถมศึกษา (อายุระหว่าง ๕-๑๑ ปี)

ประเทศ	ชื่อเรื่องที่ใช้ในการศึกษา	วิธีการที่ใช้ศึกษา	จำนวนชั่วโมงที่เรียน
เยอรมัน	สังคมศึกษา	ไม่กำหนดเป็นข้อบังคับ ทางการ/การศึกษาเชิง บูรณาการ	ไม่ได้ระบุไว้
อังกฤษ	การศึกษาเพื่อความเป็น พลเมืองที่ดี	ไม่กำหนดเป็นข้อบังคับ ทางการ/สอนข้ามรายวิชา	โรงเรียนผู้เป็นกำหนด
สหรัฐอเมริกา รัฐเคนตักกี	สังคมศึกษา	กำหนดเป็นข้อศึกษา/ศึกษาเชิง บูรณาการ	เวลาในแต่ละสัปดาห์ แตกต่างกันในแต่ละรัฐ
สเปน	การศึกษาระบบชาติ สังคมและวัฒนธรรม แวดล้อม	ไม่กำหนดเป็นข้อบังคับ ทางการ/การศึกษาเชิง บูรณาการ	๑๗๐ ชั่วโมงต่อปี
แคนาดา	สังคมศึกษา	ไม่กำหนดเป็นข้อบังคับ ทางการ/การศึกษาเชิง บูรณาการ	ไม่ได้ระบุไว้

เกาหลี	วินัยในชีวิตและศีลธรรม	กำหนดเป็นข้อบังคับ/ศึกษาเป็นรายวิชาและศึกษาเชิงบูรณาการ	แตกต่างกันตามชั้นปี
สิงคโปร์	พลเมืองและศีลธรรมการศึกษา	กำหนดเป็นข้อบังคับ/ศึกษาเป็นรายวิชาและศึกษาเชิงบูรณาการ	๓ x ๓๐ นาที/บทเรียน

ตารางที่ ๒.๒ โครงสร้างการจัดการเรียนการสอนพลเมืองศึกษาในช่วงมัธยมศึกษา (อายุระหว่าง ๑๑-๑๘ ปี)

ประเทศ	ชื่อเรื่องที่ใช้ในการศึกษา	วิธีการที่ใช้ศึกษา	จำนวนชั่วโมงที่เรียน
เยอรมัน	สังคมศึกษาโดยเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์	ไม่กำหนดเป็นข้อบังคับทางการ/การศึกษาเชิงบูรณาการ	ไม่ได้ระบุไว้
อังกฤษ	พลเมืองศึกษา	กำหนดเป็นข้อบังคับมีการสอนข้ามรายวิชา	โรงเรียนผู้เป็นกำหนด
สหรัฐอเมริกา รัฐเคนตักกี	สังคมศึกษา รวมถึงพลเมืองและรัฐบาล	กำหนดเป็นข้อศึกษา/ศึกษาเป็นรายวิชาและเชิงบูรณาการ	เวลาในแต่ละสัปดาห์แตกต่างกันในแต่ละรัฐ
สเปน	พลเมืองโดยเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์	ไม่กำหนดเป็นข้อบังคับทางการ/การศึกษาเป็นรายวิชาและเชิงบูรณาการ	๓ ชั่วโมงต่อสัปดาห์
แคนาดา	สังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ กฎหมาย รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์	ไม่กำหนดเป็นข้อบังคับทางการ/การศึกษาเชิงบูรณาการ	ไม่ได้ระบุไว้
เกาหลี	สังคมศึกษาและจริยธรรมศึกษา	กำหนดเป็นข้อบังคับ/ศึกษาเชิงบูรณาการและเจาะจงเป็นหัวข้อ	๑๗๐ x ๔๕ นาทีต่อปี ถึง ๒๐๔ x ๔๕ นาทีต่อปี
สิงคโปร์	พลเมืองและจริยศึกษา	กำหนดเป็นข้อบังคับ/ศึกษาเชิงบูรณาการและเจาะจงเป็นหัวข้อ	๒ x ๓๐ นาที/บทเรียน

ส่วนพลเมืองศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีนั้น สามารถที่จะกำหนดไว้ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป (general education) หรือกำหนดเป็นหลักสูตรโดยเฉพาะก็ได้ ตัวอย่างของการกำหนดหลักสูตรพลเมืองศึกษาตามแนวสหวิทยาการ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (๒๕๕๙) ได้นำเสนอแนวทางของหลักสูตรดังกล่าวไว้ ดังนี้

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (๒๕๕๙) ได้เสนอหลักสูตรการศึกษาเพื่อประชาธิปไตยแนวบูรณาการศาสตร์โดยแบ่งโครงสร้างเนื้อหาออกเป็นกลุ่มวิชาที่จะทำการเรียนการสอนได้เป็น ๕ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

กลุ่ม ๑ ทฤษฎีพื้นฐานของรัฐศาสตร์และทฤษฎีการเมือง

เช่น วิวัฒนาการรัฐธรรมนูญไทย พรรคการเมืองไทย บทบาททหารกับประชาธิปไตย ปรัชญาการเมืองระบอบประชาธิปไตยเปรียบเทียบ และอื่นๆ

กลุ่ม ๒ วิชาทางด้านพลเมืองศึกษาที่เป็นทางการ (civic education)

๑. สหวิทยาการเพื่อศึกษาประชาธิปไตย
๒. ทฤษฎีประชาสังคม (civic society) กับการพัฒนาประชาธิปไตย
๓. ทฤษฎีชุมชนและชุมชนแบบพลเมือง (civic community)
๔. ทฤษฎีการรวมกลุ่ม (association) และกิจกรรมเคลื่อนไหวร่วมกัน (collective action)
๕. ตัวแบบของประชาธิปไตย (models of democracy)
๖. การจัดการปกครองตนเอง (self - governance) และตัวแบบการจัดการปกครองเปรียบเทียบ (comparative governance models)
๗. ประชาธิปไตยสีเขียวและการเมืองสีเขียว (green democracy and green politics)
๘. การเมืองและการจัดการปกครองท้องถิ่น (local politics and governance)
๙. ประชาธิปไตยของประชาชนรากหญ้าในท้องถิ่น (local grassroots democracy)
๑๐. ทฤษฎีทุนทางสังคม (theories of social capital)
๑๑. ประชาธิปไตยและการพัฒนา (democracy and development)

กลุ่ม ๓ วิชาทางด้านพลเมืองศึกษาที่ไม่เป็นทางการ (citizenship education)

๑. พลังของชุมชนและการขับเคลื่อนประชาธิปไตย (community competencies and democratic competencies)
๒. แนวคิดของเคิร์ต เลวิน กับการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อสร้างประชาธิปไตย (Kurt Lewin and democratic groups dynamics)
๓. สัมมนาวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าด้วยพลังของพลเมืองและชุมชน (community and citizenship competencies)

กลุ่ม ๔ วิชาพลเมืองศึกษาแนวก้าวหน้า (radical education)

๑. ทฤษฎีการศึกษาแนวก้าวหน้าของเปาโล แฟร์ (Paulo Freire - liberation pedagogy)
๒. ทฤษฎีจริยธรรมทางการเมือง และการเมืองแนวก้าวหน้า
๓. สัมมนาวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าด้วยประชาธิปไตยแนวก้าวหน้าและการจัดการปกครองตนเองของท้องถิ่น (radical democracy and local self-governance)

กลุ่ม ๕ วิชาพลเมืองศึกษาในรูปแบบใหม่ (new civics)

๑. ทฤษฎีอำนาจหลายขั้ว (polycentrism) และแนวคิดของออสโตรม (E. Ostrom)

๒. ขบวนการทางสังคมต่อต้านทางการเมืองและการเรียนรู้ของภาคพลเมือง (social movements, political protests and civic learning)

๓. การจัดการปกครองตนเองและทรัพยากรร่วมของท้องถิ่น (local self-governance and common-pool resource management)

๔. สัมมนาวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าด้วยพลเมืองใหม่และกิจกรรมเคลื่อนไหวร่วมกัน (New civics and collective action)

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะวิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลหลักสูตร พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วิทยา บุญญนันท์ (๒๕๔๓) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ประเมินผลโครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สำหรับผู้บริหาร มหาวิทยาลัยบูรพา : ศึกษากรณีนักศึกษา ร.ป.ม. รุ่นที่ ๒” จากการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑ – ๔๕ ปี ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการและผู้บริหารระดับกลาง กระบวนการเรียนการสอนเป็นที่ยอมรับของนักศึกษา รวมถึงผลที่ได้จากการศึกษา นักศึกษาเห็นว่ามีผลช่วยส่งเสริมตนเองมาก เช่น การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและทำประโยชน์ต่อสังคม ส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของนักศึกษาต่อโครงการที่ควรปรับปรุงคือ ห้องสมุด อาจารย์ที่ปรึกษาภาคนิพนธ์ การศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ การประชาสัมพันธ์ หลักสูตร การติดตามหลังจบหลักสูตร การบริหารข้อมูล และการพิจารณาคัดเลือกนักศึกษา

วณิช นิรันตรานนท์ (๒๕๓๕) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินผลหลักสูตรปริญญาตรีในวิทยาลัยพลศึกษา โดยใช้แบบจำลอง CIPP ประเมินสภาพบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการและผลผลิต ผลจากการวิจัยพบว่า ด้านบริบทวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสมชัดเจน โครงสร้างของหลักสูตรและเนื้อหาวิชาของหลักสูตรยังมีความซ้ำซ้อนกันมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ สื่อการเรียนการสอน วัสดุหลักสูตรทั้งปริมาณและคุณภาพยังไม่เหมาะสม และไม่ได้รับความสะดวกในด้านการเบิกยืมอุปกรณ์ ส่วนสถานที่เรียนมาความเหมาะสมดี ด้านกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกเหนือจากในเวลาเรียนปกติ การวัดและประเมินผลมุ่งเน้นความรู้และทักษะมากกว่าความคิดสร้างสรรค์ ด้านผลผลิตผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ทำงานแล้วและเป็นงานภาคเอกชน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถในการฝึกและการจัดการกีฬาขั้นพื้นฐาน มีความสามารถเป็นผู้นำทางการกีฬา แต่จะไม่มั่นใจในความสามารถดำเนินการประกอบอาชีพอิสระทางด้านการกีฬา อีกทั้งปัญหาด้านการเรียนและหลักสูตรคือการขาดตำราที่มีคุณภาพ ขาดงบประมาณและการประสานงานระหว่างวิทยาลัยคู่สมทบ

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ จะใช้การวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนั้น ในบทที่ ๓ ของการวิจัยจะนำเสนอรายละเอียดวิธีการดำเนินงานวิจัยใน ๒ หัวข้อหลัก คือ

๑. การวิจัยเชิงสำรวจ
๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ

๑. การวิจัยเชิงสำรวจ

การวิจัยเชิงปริมาณในที่นี้จะใช้เชิงสำรวจ (survey research) ดังนี้

๑.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่เป็นเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน ๒๘๖ คน โดยแบ่งออกเป็นนักศึกษาภาคปกติ จำนวน ๑๗๓ คน ได้แก่ ชั้นปีที่ ๑ จำนวน ๗๓ คน ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๓๓ คน ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๓๐ คน และชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๓๗ คน

นักศึกษาภาคพิเศษ จำนวน ๑๑๓ คน ได้แก่ ชั้นปีที่ ๑ จำนวน ๑๙ คน ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๑๖ คน ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๔๐ คน และชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๓๘ คน

๑.๒ การกำหนดขนาดตัวอย่าง

การกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จะคำนวณโดยวิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ จากประชากรนักศึกษาในภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ จำนวน ๑,๐๐๖ คน เมื่อคำนวณแล้วได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาเป็นจำนวน ๒๘๖ คน แบ่งออกเป็นนักศึกษาภาคปกติ จำนวน ๑๗๓ คน และนักศึกษาภาคพิเศษ จำนวน ๑๑๓ คน

การใช้สูตรของ Taro Yamane ในกรณีที่อยู่จำนวนประชากร

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad n &= \frac{N}{1 + Ne^2} \\ \text{แทนค่าดังนี้} \quad n &= \frac{1,006}{1 + 1,006(0.05)^2} \\ &= 286 \text{ คน} \\ \text{โดยที่} \quad n &= \text{ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้} \\ N &= \text{จำนวนประชากร} \\ e &= \text{ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้} \\ &= \text{ในที่นี้จะกำหนดเท่ากับ } 0.05 \\ &= \text{ภายใต้ความเชื่อมั่น ๙๕เปอร์เซ็นต์} \end{aligned}$$

๑.๓ เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วย การสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน และการสุ่มอย่างง่าย โดยผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูล ณ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ ๓.๑ การสุ่มตัวอย่างประชากรนักศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ภาคปกติ (ข้อมูลจากกองทะเบียนและประมวลผลมหาวิทยาลัยบูรพา ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒)

ชั้นปี	จำนวนนักศึกษา	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ภาคปกติ ร.บ. ๔ ปี		
ชั้นปีที่ ๑	๒๕๘	๗๓
ชั้นปีที่ ๒	๑๑๕	๓๓
ชั้นปีที่ ๓	๑๐๕	๓๐
ชั้นปีที่ ๔	๑๒๙	๓๗
รวม	๖๐๗	๑๗๓

ตารางที่ ๓.๒ การสุ่มตัวอย่างประชากรนักศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ภาคพิเศษ (ข้อมูลจากกองทะเบียนและประมวลผลมหาวิทยาลัยบูรพา ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒)

ชั้นปี	จำนวนนักศึกษา	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ภาคพิเศษ ร.บ. ๔ ปี		
ชั้นปีที่ ๑	๖๗	๑๙
ชั้นปีที่ ๒	๕๙	๑๖
ชั้นปีที่ ๓	๑๔๐	๔๐
ชั้นปีที่ ๔	๑๓๓	๓๘
รวม	๓๙๙	๑๑๓

โดยมีเกณฑ์คัดเลือกคือ เป็นนักศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ที่มีรายชื่ออยู่ในกองทะเบียนและประมวลผลมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ในระดับชั้นปีที่ ๑-๔

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเรื่องการประเมินหลักสูตรพลเมืองศึกษาในทัศนะของนักศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๖ ส่วน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ ๒ ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

ตอนที่ ๓ ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร

ตอนที่ ๔ ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร

ตอนที่ ๕ ผลที่ได้รับจากการศึกษา

ตอนที่ ๖ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

วิธีการสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบสร้างแบบสอบถาม

๒. สร้างแบบสอบถามขึ้นตามกรอบข้อมูลที่ต้องการศึกษา โดยใช้คำจำกัดความหรือนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการตามตัวแปรที่กำหนดไว้เป็นหลักในการสร้างคำถามต่างๆ ให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด เพื่อให้แบบสอบถามสามารถวัดในสิ่งที่ต้องการจะวัดได้ (Validity)

๓. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งคำจำกัดความหรือนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของตัวแปรเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่

๓.๑ ดร.วีระ หวังสัจจะโชค

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

๓.๒ ดร.จำลอง แสนเสนาะ

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

๓.๓ อาจารย์จิรายุทธ์ สีม่วง

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เมื่อพิจารณาตรวจสอบว่านิยามและแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมีความชัดเจนถูกต้องหรือไม่ รวมทั้งมีการพิจารณาสำนวนภาษาที่ใช้ในข้อความว่า สอดคล้องกับลักษณะที่ต้องการจะวัดหรือไม่ เพื่อให้เครื่องมือมีความตรงในเนื้อหา (Content Validity)

๔. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปลองใช้ (Try-out)

๕. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดสอบความเที่ยง (Reliability) ในภาคสนามกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรของการศึกษา จำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

๖. แก้ไขแบบสอบถามโดยการปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง จากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การวิเคราะห์ตัวแปรส่วนบุคคลจะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา คือ โดยการนำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) คำนวณเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

๒. การวิเคราะห์ตัวแปรต้นหรือตัวแปรตามจะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา โดยนำเสนอในรูปแบบของ \bar{X} และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สำหรับการวัดระดับความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม สร้างขึ้นตามลักษณะการสร้างแบบวัดทัศนคติที่เรียกว่า (Likert Scale) โดยมีตัวเลือกตอบแบบ ๕ ระดับ โดยในแต่ละระดับกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังตารางที่ ๓.๓ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. ๒๕๕๕ : ๒๕๕)

ตารางที่ ๓.๓ แสดงเกณฑ์การให้คะแนนระดับความสอดคล้อง/ระดับความพร้อม/ระดับการเกิดผลต่อการตัดสินใจ

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับความสอดคล้อง/ระดับความพร้อม /ระดับการเกิดผลต่อการตัดสินใจ	ระดับคะแนน
ระดับมากที่สุด	๕
ระดับค่อนข้างมาก	๔
ระดับปานกลาง	๓
ระดับค่อนข้างน้อย	๒
ระดับน้อยมาก	๑

ในการแปลผลค่าเฉลี่ยของระดับความสอดคล้อง/ระดับความพร้อม/ระดับการเกิดผลต่อการตัดสินใจแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ ดังตารางที่ ๓.๔

ตารางที่ ๓.๔ แสดงการแปลผลค่าเฉลี่ยของระดับความสอดคล้อง/ระดับความพร้อม/ระดับการเกิดผลต่อการตัดสินใจ

การแปลผลค่าเฉลี่ย	การแปลผล ระดับความสอดคล้อง/ระดับความพร้อม/ระดับการเกิดผลต่อการตัดสินใจ
คะแนนระหว่าง ๔.๕๑ – ๕.๐๐	มากที่สุด
คะแนนระหว่าง ๓.๕๑ – ๔.๕๐	ค่อนข้างมาก
คะแนนระหว่าง ๒.๕๑ – ๓.๕๐	ปานกลาง
คะแนนระหว่าง ๑.๕๑ – ๒.๕๐	ค่อนข้างน้อย
คะแนนระหว่าง ๑.๐๐ – ๑.๕๐	น้อยมาก

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

๑. การวิจัยเอกสาร เอกสารที่ใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมจากแบบสอบถามเรื่องการประเมินหลักสูตรพลเมืองศึกษาในทัศนะของนักศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

๑.๒ เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ คือ เอกสารทางราชการ หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้ มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ คือ

๒.๑. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) โดยผู้ให้สัมภาษณ์มีลักษณะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key-informant) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ในวิจัยนี้จะใช้ผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารคณะ กลุ่มคณาจารย์ และกลุ่มผู้นำนักศึกษา เป็นต้น

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลในที่นี้ใช้รูปแบบ ดังนี้

๑. การตรวจสอบการสัมภาษณ์โดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกัน ระหว่างเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยผู้ให้สัมภาษณ์จะถ่ายทอดความรู้สึกที่แท้จริงเกี่ยวกับกระบวนการบริหารหลักสูตร เนื้อหาวิชา รวมถึงด้านอื่น ๆ ที่มีต่อหลักสูตรพลเมืองศึกษา ซึ่งสามารถนำมาเป็นการตรวจสอบข้อมูลระหว่างเอกสาร ว่าตรงกันหรือมีข้อแตกต่างกันแต่ประการใด

๒. การตรวจสอบโดยใช้ผู้สัมภาษณ์ที่มีจุดยืนต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีจุดยืนต่างกัน เช่น กลุ่มนิสิตปีที่ ๑ - ๔ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อเพิ่มเติมคำอธิบายตารางจากการสำรวจให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูล ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล จากบันทึกการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละประเด็นหลัก และสรุปข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการร่างหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบอบประชาธิปไตยใน
ทัศนะของนิสิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จะนำเสนอเป็นหัวข้อใหญ่ ๖ ตอนด้วยกัน คือ

ตอนที่ ๑ ปัจจัยนำเข้าของการเรียนการสอนในหลักสูตร

ตอนที่ ๒ ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

ตอนที่ ๓ ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร

ตอนที่ ๔ ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร

ตอนที่ ๕ ผลที่ได้รับจากการศึกษา

ตอนที่ ๖ การทดสอบสมมุติฐาน

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์และอักษรย่อในการศึกษาค้นคว้า ดังต่อไปนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าแจกแจงแบบที (t – Distribution)
F	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบเอฟ (F – test)

ตอนที่ ๑ ปัจจัยนำเข้าของการเรียนการสอนในหลักสูตร

ตารางที่ ๔.๑ ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ (n = ๒๘๖)

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๑๒๔	๔๓.๔
หญิง	๑๖๒	๕๖.๖
รวม	๒๘๖	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามนั้น ส่วนมากเป็นผู้หญิงร้อยละ ๕๖.๖ และ
ผู้ชายมีเพียงร้อยละ ๔๓.๔

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระบบการศึกษา (n = ๒๘๖)

ระบบการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ภาคปกติ	๑๗๓	๖๐.๕
ภาคพิเศษ	๑๑๓	๓๙.๕
รวม	๒๘๖	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่ากลุ่มตัวอย่างนั้น ส่วนมากเป็นระบบการศึกษาภาคปกติ ร้อยละ ๖๐.๕ และภาคพิเศษเพียงร้อยละ ๓๙.๕

ตารางที่ ๔.๓ ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน (n = ๒๘๖)

ชั้นปีที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นปีที่ ๑	๙๒	๓๒.๒
ชั้นปีที่ ๒	๔๙	๑๗.๑
ชั้นปีที่ ๓	๗๐	๒๔.๕
ชั้นปีที่ ๔	๗๕	๒๖.๒
รวม	๒๘๖	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสัดส่วนมากที่สุด ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ร้อยละ ๓๒.๒ รองลงมาได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ ๔ ร้อยละ ๒๖.๒ นักศึกษาชั้นปีที่ ๓ ร้อยละ ๒๔.๕ และ นักศึกษาชั้นปีที่ ๒ ร้อยละ ๑๗.๑ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพผู้ปกครอง (n = ๒๘๖)

อาชีพผู้ปกครอง	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	๔๔	๑๕.๔
ประกอบอาชีพส่วนตัว	๑๗๔	๖๐.๘
รัฐวิสาหกิจ	๗	๒.๔
ธุรกิจเอกชน	๒๑	๗.๓
อื่นๆ	๔๐	๑๔.๐
รวม	๒๘๖	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสัดส่วนมากที่สุดตามอาชีพผู้ปกครอง ได้แก่ ประกอบอาชีพส่วนตัว ร้อยละ ๖๐.๘ รองลงมา ได้แก่ รับราชการ ร้อยละ ๑๕.๔ อาชีพอื่นๆ ร้อยละ ๑๔.๐ ธุรกิจเอกชน ร้อยละ ๗.๓ และรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ ๒.๔ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเหตุผลที่ในการตัดสินใจเข้าเรียนภาควิชารัฐศาสตร์ (n = ๒๘๖)

เหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับทุนการศึกษา	๐	๐
ความหวังในการมีงานทำ	๑๓๕	๔๗.๒
ความสะดวกในการเดินทาง	๑๘	๖.๓
ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเหมาะสม	๐	๐
คำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ	๗	๒.๔
ความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัย	๘	๒.๘
ความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง	๑๑๓	๓๙.๕
อื่นๆ	๕	๑.๗
รวม	๒๘๖	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่าเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียนภาควิชารัฐศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนมากที่สุด ได้แก่ ความหวังในการมีงานทำ ร้อยละ ๔๗.๒ รองลงมา ได้แก่ ความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง ร้อยละ ๓๙.๕ ความสะดวกในการเดินทาง ร้อยละ ๖.๓ ความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัย ร้อยละ ๒.๘ คำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ ร้อยละ ๒.๔ และอื่นๆ ร้อยละ ๑.๗ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

ตารางที่ ๔.๖ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

รายชื่อวิชา	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑. การเมืองของภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย	๓๙.๕	๕๓.๘	๖.๖	๐	๐	๔.๓๒	๐.๕๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑
๒. ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ	๔๖.๕	๓๘.๘	๑๑.๕	๓.๑	๐	๔.๒๘	๐.๗๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒
๓. จริยธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่น	๔๓	๓๒.๒	๒๔.๘	๐	๐	๔.๑๘	๐.๘๐	ค่อนข้างเห็นด้วย	๓
๔. การเมืองประชาธิปไตยในสังคมเมือง	๒๖.๒	๖๖.๔	๗.๓	๐	๐	๔.๑๘	๐.๕๔	ค่อนข้างเห็นด้วย	๔
๕. บทบาทของรัฐ สังคม และชุมชนในการวิเคราะหนโยบาย	๒๗.๓	๖๒.๒	๑๐.๕	๐	๐	๔.๑๖	๐.๕๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๕
๖. การเมืองแบบประชาธิปไตยและการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะท้องถิ่น	๓๖.๐	๔๓.๐	๒๑.๐	๐	๐	๔.๑๕	๐.๗๔	ค่อนข้างเห็นด้วย	๖
๗. การเมืองโลก โลกาภิวัตน์ทางการเมืองและการเคลื่อนไหวสังคมข้ามชาติ	๓๑.๑	๕๒.๑	๑๖.๘	๐	๐	๔.๑๔	๐.๖๗	ค่อนข้างเห็นด้วย	๗
๘. ทฤษฎีการพัฒนาระบบฐานประชาธิปไตย	๒๖.๒	๕๙.๘	๑๔.๐	๐	๐	๔.๑๒	๐.๖๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	๘
๙. ภาวะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	๓๕.๗	๓๙.๕	๒๔.๘	๐	๐	๔.๑๐	๐.๗๗	ค่อนข้างเห็นด้วย	๙
๑๐. กฎหมายสำหรับท้องถิ่นศึกษา	๓๐.๑	๔๗.๙	๒๒.๐	๐	๐	๔.๐๘	๐.๗๑	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑๐

รายชื่อวิชา	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปล ความหมาย	ลำดับ ที่
	มากที่สุด	ค่อนข้าง มาก	ปาน กลาง	ค่อนข้าง น้อย	น้อย มาก				
๑๑. ปรัชญาการเมืองและ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การเมืองว่าด้วย ประชาธิปไตย	๓๑.๕	๔๔.๑	๒๒.๗	๑.๗	๐	๔.๐๕	๐.๗๘	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๑
๑๒. ปรัชญาการศึกษาและ ปรัชญาประชาธิปไตย	๒๔.๘	๖๐.๕	๙.๔	๕.๒	๐	๔.๐๔	๐.๗๔	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๒
๑๓. สัมมนาการจัดการ ความขัดแย้งในสังคมไทย	๒๖.๒	๔๙.๗	๒๔.๑	๐	๐	๔.๐๒	๐.๗๑	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๓
๑๔. การศึกษาเพื่อ ประชาธิปไตยของชุมชน	๓๓.๒	๓๗.๑	๒๖.๖	๓.๑	๐	๔.๐๐	๐.๘๕	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๔
๑๕. วัฒนธรรมการเมือง แบบประชาธิปไตย	๑๕	๖๙.๙	๑๕.๐	๐	๐	๔.๐๐	๐.๕๔	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๕
๑๖. ประชาธิปไตยราก หญ้า ปรัชญาและ ยุทธศาสตร์การพัฒนา ท้องถิ่น	๒๓.๔	๕๕.๖	๑๘.๒	๒.๘	๐	๓.๙๙	๐.๗๒	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๖
๑๗. สัมมนาการมีส่วนร่วม ทางประชาธิปไตยของ ท้องถิ่นในการพัฒนาและ การจัดการสิ่งแวดล้อมใน ภาคตะวันออก	๒๒.๐	๕๘.๔	๑๖.๑	๓.๕	๐	๓.๙๘	๐.๗๒	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๗
๑๘. สัมมนาการปฏิรูป ระบบราชการไทยและ นวัตกรรมทางการบริหาร จัดการ	๒๘.๗	๔๕.๑	๒๒.๗	๑.๗	๑.๗	๓.๙๗	๐.๘๖	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๘
๑๙. การวิจัยส่วนบุคคล เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อ ประชาธิปไตย	๒๔.๑	๕๐.๐	๒๔.๑	๑.๗	๐	๓.๙๖	๐.๗๔	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๑๙
๒๐. การเมืองแบบ ประชาธิปไตยและระบอบ ประชาธิปไตยเปรียบเทียบ	๒๓.๑	๕๐.๗	๒๖.๒	๐	๐	๓.๙๖	๐.๗๐	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๒๐
๒๑. รัฐศาสตร์เชิงบูรณา การเพื่อประชาธิปไตย ศึกษา	๒๑.๐	๕๔.๒	๒๔.๘	๐	๐	๓.๙๖	๐.๖๗	ค่อนข้าง เห็นด้วย	๒๑

รายชื่อวิชา	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปล ความหมาย	ลำดับ ที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๒๒. สัมมนาปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและประชาธิปไตยชุมชน	๒๑.๐	๕๐.๓	๒๖.๙	๑.๗	๐	๓.๙๐	๐.๗๓	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒๒
๒๓. กระบวนทัศน์หรือกรอบการศึกษาหลักของนโยบายสาธารณะ	๑๔.๗	๖๓.๓	๑๖.๘	๕.๒	๐	๓.๘๗	๐.๗๑	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒๓
๒๔. สัมมนาการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนท้องถิ่น	๒๔.๘	๓๘.๑	๓๑.๘	๕.๒	๐	๓.๘๒	๐.๘๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒๔
๒๕. ประชาธิปไตยสีเขียวและการเมืองสีเขียว	๒๑.๐	๔๑.๓	๒๘.๓	๙.๔	๐	๓.๗๓	๐.๘๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒๕
๒๖. สัมมนาปฏิบัติการวิจัยเพื่อการฝึกฝนทางประชาธิปไตย	๑๕.๗	๔๖.๒	๓๓.๖	๔.๕	๐	๓.๗๓	๐.๗๗	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒๖
รวม	๒๗.๓๗	๕๐.๓๙	๒๐.๒๕	๑.๘๘	๐.๐๗	๔.๐๓	๐.๗๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๔.๐๓$) ทั้งในภาพรวมและรายวิชาว่ามีความสอดคล้องกันกับหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบบอบประชาธิปไตย และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ การเมืองของภาคประชาชนในระบบอบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ และจริยธรรมทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่น ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำนักศึกษา (นาย ก . นามสมมติ ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา (สัมภาษณ์วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การที่นักศึกษาให้ความสำคัญต่อวิชาการเมืองของภาคประชาชนในระบบอบประชาธิปไตยนั้น ก็อาจเนื่องมาจากนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ในปัจจุบัน ได้สนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมและการเคลื่อนไหวของประชาชนมากขึ้น เช่น การต่อต้านมหาวิทยาลัยนอกระบบหรือการต่อต้านรัฐประหารของ คสช. เป็นต้น

ตอนที่ ๓ ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร

ตารางที่ ๔.๗ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร

รายชื่อวิชา	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑. รูปแบบการศึกษาในระบบสำหรับนักศึกษาปกติของมหาวิทยาลัย	๒๘.๐	๖๑.๒	๑๐.๘	๐	๐	๔.๑๗	๐.๖๐	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑
๒. รูปแบบการจัดโปรแกรมพิเศษเพื่อการศึกษา เช่น การเปิดภาคพิเศษ การฝึกงาน การศึกษาดูงาน หรือการเรียนในวันหยุดสุดสัปดาห์ เป็นต้น	๓๕.๓	๔๓.๔	๒๑.๓	๐	๐	๔.๑๓	๐.๗๔	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒
๓. รูปแบบที่มีข้อตกลงระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนและระเบียบปฏิบัติต่างๆ	๑๙.๒	๕๗.๓	๒๓.๔	๐	๐	๓.๙๕	๐.๖๕	ค่อนข้างเห็นด้วย	๓
๔. รูปแบบการใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง	๑๕.๗	๕๖.๖	๒๕.๙	๑.๗	๐	๓.๘๖	๐.๖๘	ค่อนข้างเห็นด้วย	๔
๕. รูปแบบการศึกษาแบบเข้าและออกในระบบเปิด ซึ่งผู้เรียนจะเข้าหรือหยุดเรียนเมื่อไรก็ได้	๑๙.๖	๔๗.๖	๒๖.๙	๕.๙	๐	๓.๘๐	๐.๘๑	ค่อนข้างเห็นด้วย	๕
๖. รูปแบบการเทียบหน่วยกิตเรียนในการศึกษาต่อเนื่อง	๑๖.๘	๔๗.๒	๓๔.๓	๑.๗	๐	๓.๗๙	๐.๗๓	ค่อนข้างเห็นด้วย	๖
๗. รูปแบบการเรียนโดยใช้ระบบคู่มือมีสิทธิ์ในการลงทะเบียนเรียนในช่วงใดก็ได้ตลอดชีวิต	๒๕.๒	๓๕.๐	๓๔.๖	๓.๕	๑.๗	๓.๗๘	๐.๙๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	๗
๘. รูปแบบการสอนทางโทรทัศน์	๒๓.๘	๓๙.๕	๒๘.๓	๘.๔	๐	๓.๗๘	๐.๙๐	ค่อนข้างเห็นด้วย	๘
๙. รูปแบบการเทียบหน่วยกิตจากประสบการณ์ของนิสิต	๒๕.๕	๓๐.๘	๔๐.๒	๓.๕	๐	๓.๗๘	๐.๘๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	๙

รายชื่อวิชา	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑๐. รูปแบบการเรียนจากเทปเสียงและวีดิทัศน์	๒๐.๓	๔๕.๕	๒๗.๖	๓.๑	๓.๕	๓.๗๕	๐.๙๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑๐
๑๑. รูปแบบแผนการเรียนสำหรับผู้ใหญ่ โดยค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมหาลัยจะเป็นผู้ประเมินผลการเรียน	๑๖.๑	๕๑.๗	๒๓.๑	๙.๑	๐	๓.๗๔	๐.๘๓	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑๑
๑๒. รูปแบบการถ่ายทอดสดทางออนไลน์	๒๔.๕	๓๑.๕	๓๙.๒	๐	๔.๙	๓.๗๐	๐.๙๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑๒
๑๓. รูปแบบการศึกษาสำหรับบุคคลภายนอกที่มีใช้นักศึกษาปกติของมหาวิทยาลัย	๙.๑	๔๗.๖	๔๑.๖	๑.๗	๐	๓.๖๓	๐.๖๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑๓
๑๔. รูปแบบการสอบเทียบ	๑๐.๘	๔๑.๓	๔๒.๗	๕.๒	๐	๓.๕๗	๐.๗๕	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑๔
รวม	๒๐.๗๑	๔๕.๔๔	๒๙.๙๙	๓.๑๓	๐.๗๒	๓.๘๒	๐.๗๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๓.๘๒$) ทั้งในภาพรวมและรายวิชาว่ามีความสอดคล้องกันกับรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ รูปแบบการศึกษาในระบบสำหรับนักศึกษาปกติของมหาวิทยาลัย รูปแบบการจัดโปรแกรมพิเศษเพื่อการศึกษา เช่น การเปิดภาคพิเศษ การฝึกงาน การศึกษาดูงาน หรือการเรียนในวันหยุดสุดสัปดาห์ เป็นต้น และรูปแบบที่มีข้อตกลงระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นอาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์คนหนึ่ง (นาย ข . นามสมมติ. อาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์คนหนึ่งมหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๒) ได้ให้ภาพรวมเพิ่มเติมว่า นักศึกษาผู้ตอบในปัจจุบันยังคงติดกับรูปแบบการเรียนการสอนที่อยู่ในระบบปกติ ดังจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยในข้อที่ ๑ และ ๒ ซึ่งเป็นการศึกษาแบบภาคปกติและภาคพิเศษที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ยังไม่มีประสบการณ์โดยตรงในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบอื่น

ตอนที่ ๔ ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร

ตารางที่ ๔.๘ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพร้อมของนักศึกษา

ประเด็น	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑. การมาเรียน	๓๗.๘	๓๙.๒	๒๓.๑	๐	๐	๔.๑๔	๐.๗๗	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑
๒. การฝึกงานในหน่วยงานวิชาชีพ	๓๗.๑	๓๕.๓	๒๕.๙	๑.๗	๐	๔.๐๗	๐.๘๓	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒
๓. การเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มในห้องเรียน	๒๙.๗	๔๗.๙	๒๒.๔	๐	๐	๔.๐๗	๐.๗๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	๓
๔. การลงไปเรียนในภาคสนาม	๓๖.๗	๓๑.๑	๒๘.๐	๔.๒	๐	๔.๐๐	๐.๙๐	ค่อนข้างเห็นด้วย	๔
๕. การทำการบ้านที่ได้รับมอบหมาย	๒๕.๒	๓๖.๔	๒๙.๔	๙.๑	๐	๓.๗๗	๐.๙๓	ค่อนข้างเห็นด้วย	๕
๖. การอ่านเอกสารและตำราที่อาจารย์มอบหมาย	๑๒.๖	๔๖.๕	๓๗.๑	๓.๘	๐	๓.๖๗	๐.๗๔	ค่อนข้างเห็นด้วย	๖
รวม	๒๙.๘๕	๓๙.๔๐	๒๗.๖๕	๓.๑๓	๐	๓.๙๕	๐.๘๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นมีความสอดคล้องกันกับความพร้อมของนักศึกษา และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความพร้อมของนักศึกษา เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ การมาเรียน การฝึกงานในหน่วยงานวิชาชีพ และการเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มในห้องเรียน ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นอาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์คนหนึ่ง (นาย ข . นามสมมติ. อาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์คนหนึ่งมหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๒) ได้ให้ความเห็นว่า ในขณะที่นักศึกษามองตัวเองว่ามีความพร้อมที่สำคัญคือ การมาเข้าเรียนในห้องเรียนเป็นอันดับแรกที่สุดของความพร้อมนั้น ในสายตาของอาจารย์ที่เป็นผู้สอน ให้ความเห็นว่า การมาเข้าเรียนในห้องเรียนของนักศึกษานั้น ถึงแม้จะมาเข้าเรียนเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็พบว่า คุณภาพของการมาเข้าเรียนนั้นยังมีปัญหาอยู่เหมือนกับสิ่งที่เราพูดว่า “มาเรียนเพื่อรอเวลาเลิก” ดังนั้น จึงมีพฤติกรรมที่ยังไม่ค่อย

กระตือรือร้นมากนัก อาจารย์ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าจากประสบการณ์นักศึกษาสนใจกิจกรรมนอกห้องเรียนมากกว่าการเรียนรู้ในห้อง

ตารางที่ ๔.๙ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพร้อมของอาจารย์

ประเด็น	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑. วิธีการสอนที่เปิดกว้าง	๓๕.๓	๕๔.๙	๙.๘	๐	๐	๔.๒๕	๐.๖๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑
๒. ผลงานทางวิชาการของอาจารย์	๓๓.๖	๕๑.๗	๑๔.๗	๐	๐	๔.๑๘	๐.๖๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒
๓. ผลงานในการทำกิจกรรมทางสังคมของอาจารย์	๒๘.๓	๕๒.๘	๑๘.๙	๐	๐	๔.๐๙	๐.๖๘	ค่อนข้างเห็นด้วย	๓
๔. คำแนะนำในการให้คำปรึกษา	๓๒.๙	๓๖.๔	๓๐.๘	๐	๐	๔.๐๒	๐.๗๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๔
๕. จำนวนอาจารย์	๒๙.๔	๔.๘	๒๓.๑	๑.๗	๐	๔.๐๒	๐.๗๗	ค่อนข้างเห็นด้วย	๕
๖. เวลาที่ให้กับนักศึกษา	๒๘.๐	๔๑.๖	๓๐.๔	๐	๐	๓.๙๗	๐.๗๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	๖
๗. การควบคุมคุณภาพการศึกษา	๒๖.๙	๒๒.๗	๒๗.๖	๑.๐	๑.๗	๓.๙๑	๐.๘๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	๗
๘. การติดตามความก้าวหน้าของนักศึกษา	๒๘.๗	๓๔.๓	๒๙.๗	๕.๖	๑.๗	๓.๘๒	๐.๙๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	๘
รวม	๓๐.๓๙	๓๗.๔	๒๓.๑๓	๑.๐๔	๐.๔๓	๔.๐๓	๐.๗๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๔.๐๓$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับความพร้อมของอาจารย์ และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความพร้อมของอาจารย์ เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ วิธีการสอนที่เปิดกว้าง ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ และผลงานในการทำกิจกรรมทางสังคมของอาจารย์ ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำนักศึกษา (นาย ก . นามสมมติ. ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา.

สัมภาษณ์วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การที่นักศึกษาผู้ตอบมีความเห็นเกี่ยวกับความพร้อมของอาจารย์ในคณะรัฐศาสตร์นั้น อาจเป็นเพราะในช่วงเวลาที่ผ่านมามีอาจารย์ของคณะรัฐศาสตร์ที่มีภาพพจน์ในการให้ความเห็นต่อปัญหาทางสังคมบ้านเมืองมาโดยตลอด และการมีประสบการณ์ในกิจกรรมทางสังคมดังกล่าวก็สามารถนำมาใช้สอนที่เกิดจากประสบการณ์ตรงมากกว่าการสอนตามตำรา ทำให้วิธีการสอนมีการเปิดกว้างขึ้น มากกว่าการติดอยู่กับตำรา

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่

ประเด็น	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑. หนังสือและเอกสารประกอบการศึกษา	๔๓.๔	๔๒.๗	๑๔.๐	๐	๐	๔.๒๙	๐.๖๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑
๒. ห้องสมุด	๔๑.๓	๓๙.๙	๑๘.๙	๐	๐	๔.๒๒	๐.๗๔	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒
๓. การเตรียมบรรยากาศในห้องเรียน เช่น แสง เสียง ความเย็น	๓๕.๓	๔๔.๑	๑๗.๘	๒.๘	๐	๔.๑๑	๐.๗๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๓
๔. โสตทัศนอุปกรณ์	๓๔.๓	๓๙.๒	๒๖.๖	๐	๐	๔.๐๗	๐.๗๗	ค่อนข้างเห็นด้วย	๔
๕. เครื่องเขียนสำหรับการสอน	๔๑.๓	๒๘.๗	๒๕.๕	๔.๕	๐	๔.๐๖	๐.๙๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	๕
๖. จำนวนห้องเรียน	๓๓.๒	๓๕.๐	๒๗.๓	๔.๕	๐	๓.๙๖	๐.๘๘	ค่อนข้างเห็นด้วย	๖
๗. ที่จอดรถ	๒๑.๓	๒๐.๖	๓๘.๑	๑๘.๒	๑.๗	๓.๔๑	๑.๐๖	ปานกลาง	๗
รวม	๓๕.๗๓	๓๕.๗๔	๒๔.๐๓	๔.๒๙	๐.๒๔	๔.๐๒	๐.๘๔	ค่อนข้างเห็นด้วย	

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๔.๐๒$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ หนังสือและเอกสาร

ประกอบการศึกษา ห้องสมุด และการเตรียมบรรยากาศในห้องเรียน เช่น แสง เสียง ความเย็น ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้บริหารคณะรัฐศาสตร์ฯ (นาย ค . นามสมมติ. ผู้บริหารคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๓) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การที่นักศึกษาเห็นว่าคณะมีความพร้อมในเรื่องหนังสือและเอกสารประกอบการศึกษากับห้องสมุด รวมถึงการเตรียมบรรยากาศในห้องเรียนนั้น มีสาเหตุมาจากการที่คณะรัฐศาสตร์ได้มีตึกที่เป็นของตัวเองอย่างเป็นทางการ ทำให้สามารถจัดหาอุปกรณ์และสถานที่สำหรับการศึกษาได้อย่างเต็มที่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพร้อมของการให้บริการและการจัดการการศึกษา

ประเด็น	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑. การจัดสอบเข้าศึกษา	๒๖.๙	๔๓.๐	๒๘.๓	๑.๗	๐	๓.๙๕	๐.๗๘	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑
๒. การรับสมัคร	๒๑.๐	๕๔.๕	๒๒.๗	๑.๗	๐	๓.๙๔	๐.๗๑	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒
๓. การให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์หลักสูตร	๒๐.๓	๔๘.๓	๒๙.๗	๑.๗	๐	๓.๘๗	๐.๗๔	ค่อนข้างเห็นด้วย	๓
๔. การขออนุมัติจบการศึกษา	๒๑.๗	๓๙.๒	๓๓.๒	๕.๙	๐	๓.๗๖	๐.๘๕	ค่อนข้างเห็นด้วย	๔
๕. การจ่ายค่าเรียน	๒๐.๓	๒๗.๖	๒๘.๓	๒๑.๐	๒.๘	๓.๔๑	๑.๑๑	ปานกลาง	๕
๖. การลงทะเบียนรายวิชา	๑๖.๔	๓๕.๐	๒๖.๖	๑๔.๓	๗.๗	๓.๓๘	๑.๑๔	ปานกลาง	๖
๗. การจัดดูงานนอกหลักสูตร	๑๑.๒	๓๙.๙	๒๓.๘	๒๒.๐	๓.๑	๓.๓๓	๑.๐๓	ปานกลาง	๗
รวม	๑๙.๖๙	๔๑.๐๗	๒๗.๕๑	๙.๗๖	๑.๙๔	๓.๖๖	๐.๙๑	ค่อนข้างเห็นด้วย	

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๓.๖๖$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับความพร้อมของการให้บริการและการจัดการการศึกษา และเมื่อพิจารณา

จัดลำดับความพร้อมของการให้บริการและการจัดการการศึกษา เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ การจัดสอบเข้าศึกษา การรับสมัคร และการให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์หลักสูตรตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำนักศึกษา (นาย ก . นามสมมติ. ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒) ได้ให้เห็นด้วยกับผลการศึกษาดังกล่าว แต่ให้ความเห็นเพิ่มเติมถึงปัญหาที่ควรปรับปรุงเกี่ยวกับการให้บริการและการจัดการศึกษาของคณะก็คือ การจ่ายค่าเรียน และการลงทะเบียนรายวิชา เนื่องจากการลงทะเบียนเรียนนั้นต้องประสบปัญหาการลงทะเบียนหลายขั้นตอนแบบระบบราชการ และแม้แต่การจ่ายค่าเรียนซึ่งเป็นผลประโยชน์ของคณะและมหาวิทยาลัยโดยตรงก็ยังไม่ได้รับการบริการที่ยังไม่น่าประทับใจเท่าที่ควร ในฐานะที่นักศึกษาเป็นผู้ใช้บริการ

ตอนที่ ๕ ผลที่ได้รับจากการศึกษา

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจบการศึกษา

ประเด็น	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑. การทำงานเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น	๒๖.๖	๕๑.๐	๒๒.๔	๐	๐	๔.๐๔	๐.๖๙	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑
๒. เกียรติยศของครอบครัว	๓๑.๘	๔๒.๐	๒๒.๔	๓.๘	๐	๔.๐๑	๐.๘๓	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒
๓. การพัฒนาความคิดแบบแยกแยะในเชิงวิพากษ์ได้	๒๑.๓	๕๒.๘	๒๕.๙	๐	๐	๓.๙๕	๐.๖๘	ค่อนข้างเห็นด้วย	๓
๔. การได้รับการยอมรับทางสังคม	๑๙.๙	๕๕.๙	๒๐.๓	๓.๘	๐	๓.๙๑	๐.๗๔	ค่อนข้างเห็นด้วย	๔
๕. โอกาสในการศึกษาระดับที่สูงขึ้น	๒๔.๘	๔๓.๗	๒๘.๐	๓.๕	๐	๓.๘๙	๐.๘๑	ค่อนข้างเห็นด้วย	๕
๖. โอกาสการมีงานทำ	๑๘.๒	๔๖.๙	๓๑.๕	๑.๗	๑.๗	๓.๗๗	๐.๘๒	ค่อนข้างเห็นด้วย	๖
รวม	๒๓.๗๗	๔๘.๗๒	๒๕.๐๘	๒.๑๓	๐.๒๘	๓.๙๓	๐.๗๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๓.๙๓$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจบการศึกษา และเมื่อพิจารณาจัดลำดับผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจบการศึกษา เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ การทำงานเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกียรติของครอบครัว และการพัฒนาความคิดแบบแยกแยะในเชิงวิพากษ์ได้ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำนักศึกษา (นาย ก . นามสมมติ. ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒) ได้ให้ข้อสังเกตว่านักศึกษาผู้ตอบคาดหวังผลลัพธ์จากการศึกษาเป็นเรื่องของการทำงานของตนเองให้เป็นระบบมีประสิทธิภาพ มากกว่าโอกาสการมีงานทำอย่างเห็นได้ชัด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาที่มาเรียนในคณะรัฐศาสตร์ฯ ซึ่งจำนวนมากมีพื้นเพครอบครัวอยู่ในภาคตะวันออก ซึ่งเศรษฐกิจครอบครัวมักจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้ให้บริการรายย่อยที่มีกิจการเป็นของตนเองเล็กๆ เช่น การทำสวน ทำไร่ การประมง การขายของร้านโชห่วย เป็นต้น ดังนั้นจึงมีงานของครอบครัวรองรับเป็นตัวสำรองในกรณีที่ไม่สามารถหางานใหม่ได้ ทำให้นักศึกษามาเรียนเพื่อการพัฒนาการทำงานมากกว่ามาเพื่อหางาน

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามผลสะท้อนที่มีต่อสังคมในวงกว้าง

ประเด็น	ร้อยละ					\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย	ลำดับที่
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก				
๑. การได้ผู้นำทางการเมืองที่สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย	๓๑.๑	๕๒.๑	๑๕.๐	๑.๗	๐	๔.๑๒	๐.๗๑	ค่อนข้างเห็นด้วย	๑
๒. การได้ผู้นำในการเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่ประชาชนทั่วไป	๓๑.๘	๓๘.๑	๓๐.๑	๐	๐	๔.๐๑	๐.๗๘	ค่อนข้างเห็นด้วย	๒
๓. การได้ผู้นำในการขับเคลื่อนโครงการสาธารณะของสังคม	๒๘.๗	๔๓.๔	๒๖.๒	๑.๗	๐	๓.๙๘	๐.๗๘	ค่อนข้างเห็นด้วย	๓
รวม	๓๐.๕๓	๔๔.๕๓	๒๓.๗๗	๑.๑๓	๐	๔.๐๓	๐.๗๖	ค่อนข้างเห็นด้วย	

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๔.๐๓$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับผลสะท้อนที่มีต่อสังคมในวงกว้าง และเมื่อพิจารณาจัดลำดับผลสะท้อนที่มีต่อสังคมในวงกว้าง เราสามารถระบุประเด็นที่มากที่สุดตามลำดับคือ การได้ผู้นำทางการเมืองที่

สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย การได้ผู้นำในการเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่ประชาชนทั่วไป และการได้ผู้นำในการขับเคลื่อนโครงการสาธารณะของสังคม ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำนักศึกษา (นาย ก . นามสมมติ. ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒) ได้ให้ข้อสังเกตว่าในการที่ผู้ตอบให้ความสำคัญกับผลจากการศึกษาที่สะท้อนสังคมในวงกว้าง คือการได้เป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตยนั้น อาจเป็นเพราะนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามที่กำลังศึกษาในปัจจุบัน เข้ามาศึกษาในช่วงที่ประสบปัญหาบรรยากาศทางการเมืองของรัฐบาลแบบเผด็จการของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และมีการเรียกร้องประชาธิปไตยในสังคมอย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงได้ซึมซาบอุดมการณ์ประชาธิปไตยจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่อย่างเห็นได้ชัด

ตอนที่ ๖ การทดสอบสมมติฐาน

ในการเสนอผลการทดสอบสมมติฐานครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทดสอบโดยใช้ค่า t-test หรือความแปรปรวนทางเดียว One-way ANOVA โดยจะตั้งระดับนัยยะสำคัญที่ ๐.๐๕ ผู้วิจัยขอเสนอผลการทดสอบเป็นตอนๆ ดังนี้

ตอนที่ ๖.๑ ผลการทดสอบสมมติฐานความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

๑. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ จะทดสอบโดยใช้ t-test

๒. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามระบบการศึกษา จะทดสอบโดยใช้ t-test

๓. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

๔. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

๕. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

ตอนที่ ๖.๒ ผลการทดสอบสมมติฐานความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

๑. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ จะทดสอบโดยใช้ t-test

๒. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามระบบการศึกษา จะทดสอบโดยใช้ t-test

๓. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

๔. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา
แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

๕. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา
แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

ตอนที่ ๖.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของ
นักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

๑. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ จะ
ทดสอบโดยใช้ t-test

๒. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามระบบ
การศึกษา จะทดสอบโดยใช้ t-test

๓. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษา
ในปัจจุบัน จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

๔. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของ
ผู้ปกครอง จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

๕. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการ
ตัดสินใจเข้าเรียน จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

ตอนที่ ๖.๔ ผลการทดสอบสมมติฐานผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา
จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

๑. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ จะทดสอบโดยใช้
t-test

๒. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามระบบการศึกษา จะ
ทดสอบโดยใช้ t-test

๓. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน
จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

๔. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง
จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

๕. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจ
เข้าเรียน จะทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA

ตอนที่ ๖.๑ ผลการทดสอบสมมติฐานความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงสมมติฐานเกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

สมมติฐานการวิจัย	value	Prob.	ผลการทดสอบ
๑. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ	t- value = -.๓๙๑	.๖๙๖	ไม่สามารถยอมรับสมมติฐาน
๒. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามระบบการศึกษา	t- value = -๑.๕๖๒	.๑๑๙	ไม่สามารถยอมรับสมมติฐาน
๓. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน	F - value = ๒.๙๒๕	.๐๓๔	ยอมรับสมมติฐาน
๔. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง	F - value = ๗.๒๙๘	.๐๐๐	ยอมรับสมมติฐาน
๕. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน	F - value = ๑๕.๖๑๖	.๐๐๐	ยอมรับสมมติฐาน

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงผลสมมติฐานเกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐานโดยสรุป (ดูรายละเอียดผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก) เราพบว่า สมมติฐานที่ได้รับการยอมรับภายใต้ระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๕ มีอยู่ ๓ ข้อ ได้แก่

๑. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน

๒. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง

๓. ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน

ในกรณีสมมติฐานที่ว่า ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบ Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการทดสอบพบว่า มีรายคู่ที่แตกต่างกัน ๑ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก) ระหว่างกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ กับนักศึกษาชั้นปีที่ ๓

ส่วนกรณีสมมติฐานที่ว่า ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการ ทดสอบ Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการทดสอบ พบว่า มีรายคู่ที่แตกต่างกัน ๓ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปใน ภาคผนวก)

คู่ที่ ๑ ระหว่างกลุ่มอาชีพรับราชการกับอาชีพอื่นๆ

คู่ที่ ๒ ระหว่างกลุ่มอาชีพส่วนตัวกับอาชีพอื่นๆ

คู่ที่ ๓ ระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนกับอาชีพอื่นๆ

ส่วนกรณีสมมติฐานที่ว่า ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ ทำการทดสอบ Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการ ทดสอบพบว่า มีรายคู่ที่แตกต่างกัน ๘ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปใน ภาคผนวก)

คู่ที่ ๑ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับความสะดวกในการเดินทาง

คู่ที่ ๒ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ

คู่ที่ ๓ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง

คู่ที่ ๔ ระหว่างกลุ่มความสะดวกในการเดินทางกับความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัย

คู่ที่ ๕ ระหว่างกลุ่มความสะดวกในการเดินทางกับอื่นๆ

คู่ที่ ๖ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัย

คู่ที่ ๗ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง

คู่ที่ ๘ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับอื่นๆ

ตอนที่ ๖.๒ ผลการทดสอบสมมติฐานความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ใน ทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงสมมติฐานเกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ในทัศนะของ นักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

สมมติฐานการวิจัย	value	Prob.	ผลการทดสอบ
๑. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการ สอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ	t- value = ๑.๒๑๙	.๒๒๔	ไม่สามารถยอมรับ สมมติฐาน
๒. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการ สอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามระบบการศึกษา	t- value = -.๘๔๒	.๔๐๐	ไม่สามารถยอมรับ สมมติฐาน
๓. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการ สอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา	F - value = ๑.๖๓๔	.๑๘๒	ไม่สามารถยอมรับ สมมติฐาน

แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน			
๔. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษาแตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง	F – value = ๑๔.๔๑๖	.๐๐๐	ยอมรับสมมติฐาน
๕. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษาแตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน	F – value = ๘.๕๖๓	.๐๐๐	ยอมรับสมมติฐาน

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลสมมติฐานเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐานโดยสรุป (ดูรายละเอียดผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก) เราพบว่า สมมติฐานที่ได้รับการยอมรับภายใต้ระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๕ มีอยู่ ๒ ข้อ ได้แก่

๑. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษาแตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง

๒. ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษาแตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน

ในกรณีสมมติฐานที่ว่า ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบ Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการทดสอบพบว่า มีรายคู่ที่แตกต่างกัน ๓ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก)

คู่ที่ ๑ ระหว่างกลุ่มอาชีพรับราชการกับอื่นๆ

คู่ที่ ๒ ระหว่างกลุ่มอาชีพส่วนตัวกับอื่นๆ

คู่ที่ ๓ ระหว่างกลุ่มอาชีพธุรกิจเอกชนกับอื่นๆ

ส่วนกรณีสมมติฐานที่ว่า ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบ Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการทดสอบพบว่า มีรายคู่ที่แตกต่างกัน ๔ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก)

คู่ที่ ๑ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ

คู่ที่ ๒ ระหว่างกลุ่มความสะดวกในการเดินทางกับคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ

คู่ที่ ๓ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง

คู่ที่ ๔ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับอื่นๆ

ตอนที่ ๖.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงสมมติฐานเกี่ยวกับความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา
จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

สมมติฐานการวิจัย	value	Prob.	ผลการทดสอบ
๑. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ใน ทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ	t- value = -๒.๒๑๕	.๐๒๘	ยอมรับสมมติฐาน
๒. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ใน ทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามระบบ การศึกษา	t- value = -.๘๓๙	.๔๐๒	ไม่สามารถยอมรับ สมมติฐาน
๓. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ใน ทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ ศึกษาในปัจจุบัน	F - value = ๑.๗๐๔	.๑๖๖	ไม่สามารถยอมรับ สมมติฐาน
๔. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ใน ทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของ ผู้ปกครอง	F - value = ๓.๙๖๒	.๐๐๔	ยอมรับสมมติฐาน
๕. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ใน ทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลใน การตัดสินใจเข้าเรียน	F - value = ๑๒.๒๒๔	.๐๐๐	ยอมรับสมมติฐาน

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงผลสมมติฐานเกี่ยวกับความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ใน
ทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐานโดยสรุป (ดูรายละเอียดผลการวิเคราะห์โปรแกรม
คอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก) เราพบว่า สมมติฐานที่ได้รับการยอมรับภายใต้ระดับนัยสำคัญที่
๐.๐๕ มีอยู่ ๓ ข้อ ได้แก่

๑. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ
๒. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของ
ผู้ปกครอง
๓. ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการ
ตัดสินใจเข้าเรียน

ในกรณีสมมติฐานที่ว่า ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่าง
กันตามอาชีพของผู้ปกครอง ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบ
Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการทดสอบพบว่า มี
รายคู่ที่แตกต่างกัน ๑ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก)
ระหว่างกลุ่มอาชีพรับราชการกับอื่นๆ

ส่วนกรณีสมมติฐานที่ว่า ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบ Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการทดสอบพบว่า มีรายคู่ที่แตกต่างกัน ๗ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก)

- คู่ที่ ๑ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับความสะดวกในการเดินทาง
- คู่ที่ ๒ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ
- คู่ที่ ๓ ระหว่างกลุ่มความสะดวกในการเดินทางกับคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ
- คู่ที่ ๔ ระหว่างกลุ่มความสะดวกในการเดินทางกับความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง
- คู่ที่ ๕ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัย
- คู่ที่ ๖ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง
- คู่ที่ ๗ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับอื่นๆ

ตอนที่ ๖.๔ ผลการทดสอบสมมติฐานผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงสมมติฐานผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐาน

สมมติฐานการวิจัย	value	Prob.	ผลการทดสอบ
๑. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ	t- value = -๓.๙๖๔	.๐๐๐	ยอมรับสมมติฐาน
๒. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามระบบการศึกษา	t- value = -.๔๒๔	.๖๗๒	ไม่สามารถยอมรับสมมติฐาน
๓. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน	F - value = ๑.๓๒๙	.๒๖๕	ไม่สามารถยอมรับสมมติฐาน
๔. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง	F - value = ๑๐.๑๙๗	.๐๐๐	ยอมรับสมมติฐาน
๕. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน	F - value = ๑๘.๐๘๐	.๐๐๐	ยอมรับสมมติฐาน

จากตารางที่ ๔.๑๗ แสดงผลสมมติฐานเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรพื้นฐานโดยสรุป (ดูรายละเอียดผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก) เราพบว่า สมมติฐานที่ได้รับการยอมรับภายใต้ระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๕ มีอยู่ ๓ ข้อ ได้แก่

๑. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเพศ
๒. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง
๓. ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจ

เข้าเรียน

ในกรณีสมมติฐานที่ว่า ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามอาชีพของผู้ปกครอง ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบ Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการทดสอบพบว่า มีรายคู่ที่แตกต่างกัน ๓ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก)

คู่ที่ ๑ ระหว่างกลุ่มอาชีพข้าราชการกับธุรกิจเอกชน

คู่ที่ ๒ ระหว่างกลุ่มอาชีพส่วนตัวกับอื่นๆ

คู่ที่ ๓ ระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนกับอื่นๆ

ส่วนกรณีสมมติฐานที่ว่า ผลที่ได้รับจากการศึกษา ในทัศนะของนักศึกษา แตกต่างกันตามเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียน ซึ่งทดสอบโดยใช้ One-way ANOVA นั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบ Post-test เพื่อหาความแตกต่างในรายคู่โดยใช้ค่า Multiple Comparison ผลการทดสอบพบว่า มีรายคู่ที่แตกต่างกัน ๗ คู่ คือ (ตามผลการวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในภาคผนวก)

คู่ที่ ๑ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับความสะดวกในการเดินทาง

คู่ที่ ๒ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ

คู่ที่ ๓ ระหว่างกลุ่มความหวังในการมีงานทำกับอื่นๆ

คู่ที่ ๔ ระหว่างกลุ่มความสะดวกในการเดินทางกับคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ

คู่ที่ ๕ ระหว่างกลุ่มความสะดวกในการเดินทางกับความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัย

คู่ที่ ๖ ระหว่างกลุ่มความสะดวกในการเดินทางกับความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง

คู่ที่ ๗ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง

คู่ที่ ๘ ระหว่างกลุ่มคำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือกับอื่นๆ

คู่ที่ ๙ ระหว่างกลุ่มความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัยกับอื่นๆ

คู่ที่ ๑๐ ระหว่างกลุ่มความสนใจเหตุการณ์บ้านเมืองกับอื่นๆ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการร่างหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบอบประชาธิปไตยในทัศนะของนิสิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สรุปสาระสำคัญและผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรพลเมืองศึกษาในทัศนะของนักศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
๒. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรพลเมืองศึกษาที่เหมาะสมกับภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ สามารถสรุปได้ว่า ความเป็นไปได้ของหลักสูตรพลเมืองศึกษาในทัศนะของนักศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพานั้น พบว่า ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๔.๐๓$) ทั้งในภาพรวมและรายวิชาว่ามีความสอดคล้องกันกับหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบอบประชาธิปไตย และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ การเมืองของภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ และจริยธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่น ตามลำดับ

ส่วนความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตรนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๓.๘๒$) ทั้งในภาพรวมและรายวิชาว่ามีความสอดคล้องกันกับรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ รูปแบบการศึกษาในระบบสำหรับนักศึกษาปกติของมหาวิทยาลัย รูปแบบการจัดโปรแกรมพิเศษเพื่อการศึกษา เช่น การเปิดภาคพิเศษ การฝึกงาน การศึกษาดูงาน หรือการเรียนในวันหยุดสุดสัปดาห์ เป็นต้น และรูปแบบที่มีข้อตกลงระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ตามลำดับ

ส่วนความพร้อมในการบริหารหลักสูตรนั้น พบว่า ด้านความพร้อมของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๓.๘๕$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นมีความสอดคล้องกันกับความพร้อมของนักศึกษา และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความพร้อมของนักศึกษา เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ การมาเรียน การฝึกงานในหน่วยงานวิชาชีพ และการเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มในห้องเรียน ตามลำดับ ส่วนด้านความพร้อมของอาจารย์ กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = ๔.๐๓$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับความพร้อมของอาจารย์ และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความพร้อมของอาจารย์ เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ วิธีการสอนที่เปิดกว้าง

ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ และผลงานในการทำกิจกรรมทางสังคมของอาจารย์ ตามลำดับ ส่วนความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.02$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่ เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ หนังสือและเอกสารประกอบการศึกษา ห้องสมุด และการเตรียมบรรยากาศในห้องเรียน เช่น แสง เสียง ความเย็นตามลำดับ และด้านความพร้อมของการให้บริการและการจัดการการศึกษา กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.66$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับความพร้อมของการให้บริการและการจัดการการศึกษา และเมื่อพิจารณาจัดลำดับความพร้อมของการให้บริการและการจัดการการศึกษา เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ การจัดสอบเข้าศึกษา การรับสมัคร และการให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์หลักสูตร ตามลำดับ

นอกจากนี้ ผลที่ได้รับจากการศึกษานั้น พบว่า ด้านผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจบการศึกษา กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.93$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจบการศึกษา และเมื่อพิจารณาจัดลำดับผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจบการศึกษา เราสามารถระบุ ๓ ลำดับแรกตามลำดับคือ การทำงานเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกียรติของครอบครัว และการพัฒนาความคิดแบบแยกแยะในเชิงวิพากษ์ได้ ตามลำดับ และด้านผลสะท้อนที่มีต่อสังคมในวงกว้าง กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.03$) ทั้งในภาพรวมและรายประเด็นว่ามีความสอดคล้องกันกับผลสะท้อนที่มีต่อสังคมในวงกว้าง และเมื่อพิจารณาจัดลำดับผลสะท้อนที่มีต่อสังคมในวงกว้าง เราสามารถระบุประเด็นที่มากที่สุดตามลำดับคือ การได้ผู้นำทางการเมืองที่สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย การได้ผู้นำในการเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่ประชาชนทั่วไป และการได้ผู้นำในการขับเคลื่อนโครงการสาธารณะของสังคม ตามลำดับ

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ สามารถสรุปได้ว่า ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรพลเมืองศึกษาที่เหมาะสมกับภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งผู้วิจัยสรุปมาจากข้อค้นพบในการศึกษามีดังนี้

๑. การศึกษาแบบภาคปกติและภาคพิเศษที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ยังไม่มีประสบการณ์โดยตรงในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบอื่นนั้น เป็นความเห็นที่มีมาก่อนการเกิดปัญหาโรคระบาดโควิด-๑๙ ซึ่งในปัจจุบันและอนาคตยุคหลังโควิด-๑๙ นั้น จำเป็นจะต้องพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในระบบออนไลน์หรือนอกระบบปกติเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การถ่ายทอดสดทางออนไลน์ การเรียนจากเทปเสียงและวิดีโอ การสอนทางโทรศัพท์ หรือการใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง เป็นต้น

๒. จากปัญหาที่พบว่าการเรียนการสอนที่ผ่านมายังเน้นเรื่องการบรรยาย (Lecture) เป็นหลัก ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนขาดการมีชีวิตชีวาในการเรียนรู้ ผู้วิจัยเสนอว่าในการบริหารหลักสูตรพลเมืองศึกษาควรเน้นการเรียนรู้ออกไปจากที่หน้างาน (work based study) โดยตรง เช่น การเรียนในภาคสนามหรือการฝึกงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. จากข้อค้นพบเกี่ยวกับความพร้อมของการบริหารหลักสูตรพลเมืองศึกษา พบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงให้อาจารย์มีความพร้อมมากขึ้น ตามความคิดเห็นของนักศึกษาก็คือ การให้เวลานอกห้องเรียนกับนักศึกษามากขึ้น และติดตามความก้าวหน้าในการเรียนของนักศึกษาสม่ำเสมอ ดังนั้น

คณะรัฐศาสตร์ควรจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษา โดยกำหนดเวลาให้กับนักศึกษา (office hour) อย่างจริงจังมากขึ้น

๔. จากข้อค้นพบจากการศึกษาที่ว่าคณะมีความพร้อมในด้านหนังสือและเอกสารประกอบการศึกษา ห้องสมุด และการเตรียมบรรยากาศในห้องเรียน อันเนื่องมาจากการมีตึกของคณะอย่างเป็นทางการนั้น ก็ยังมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงเพิ่มเติมก็คือ การจัดหาที่จอดรถ ซึ่งในปัจจุบันที่จอดรถของคณะไม่เพียงพอต่อการรองรับความต้องการของนักศึกษาที่นำรถมาเรียน

๕. จากข้อค้นพบในเรื่องการให้บริการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในคณะนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงให้เกิดความพึงพอใจแก่นักศึกษา ในฐานะที่นักศึกษาเป็นผู้ใช้บริการที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของตนเอง เนื่องจากถึงแม้มหาวิทยาลัยบูรพาปัจจุบันจะเป็นมหาวิทยาลัยนอกระบบที่มีหลักการในการทำงานให้ดีกว่าระบบราชการของรัฐที่มีมาแต่เดิม แต่การทำงานของมหาวิทยาลัยบูรพาในฐานะมหาวิทยาลัยนอกระบบก็ยังคงใช้ระเบียบการทำงาน ซึ่งต่อยอดมาจากระเบียบราชการแต่เดิม ดังนั้น คณะรัฐศาสตร์ฯและมหาวิทยาลัยควรมีการปฏิรูประเบียบการทำงานให้สอดคล้องกับหลักการของมหาวิทยาลัยนอกระบบ

บรรณานุกรม

- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. (๒๕๔๑). วัยรุ่นกับค่านิยมและระบบศีลธรรม. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- กระมล ทองธรรมชาติ. (๒๕๔๓). แผนพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (๒๕๓๔). “ระบอบการเมือง กับ ยุทธศาสตร์การพัฒนา” ในเอกสาร ประกอบการสอนชุดวิชาลัทธิการเมืองและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหน่วยที่ ๑-๗. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (๒๕๔๔). “ทหารกับการเมืองไทย”. ในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ ๑-๗. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (๒๕๕๙). การศึกษาเพื่อประชาธิปไตย Education for Democracy Civic Education. (เอกสารไม่ตีพิมพ์).
- “ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘,” (๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๘). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๑๒ ตอนพิเศษ ๓๙ ง.
- พลภัทร บุราคม. (๒๕๓๓). เทคนิคการจัดทำและประเมินโครงการ. เอกสารการสอนชุดวิชา ประสบการณ์วิชาชีพรัฐศาสตร์. รวบรวมโดยสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี : สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธำรง บัวศรี. (๒๕๓๑). ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ธีรยุทธ์ เสนิงค์ ณ ออยุธยา. (๒๕๓๘). แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร. ในเอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการ การสอน หน่วยที่ ๑-๗. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นาย ก . นามสมมติ. ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๒.
- นาย ข . นามสมมติ. อาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์คนหนึ่งมหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๒.
- นาย ค . นามสมมติ. ผู้บริหารคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๓.
- ปานศิริ ไพศาลนันท์. (๒๕๔๔). การประเมินผลโครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสำหรับ ผู้บริหาร สาขานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา : ศึกษากรณีนักศึกษา รปม.รุ่นที่ ๓.ปัญหาพิเศษหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มารุต พัฒผล. (๒๕๕๖). การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.

- วณิช นิรันตรายนนท์. (๒๕๓๕). การประเมินหลักสูตรปริญญาตรีในวิทยาลัยพลศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิทยา บุญญนันท์. (๒๕๔๓). ประเมินผลโครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสำหรับผู้บริหารมหาวิทยาลัยบูรพา : ศึกษากรณีนักศึกษา รปม. รุ่นที่ ๑. ปัญหาพิเศษ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (๒๕๔๔). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. นครปฐม: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (๒๕๓๕). หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุชาติ ศรีมงคลกาญจน์.(๒๕๓๕). ความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนการไปรษณีย์และโทรคมนาคมที่มีต่อหลักสูตรการศึกษาแผนกวิชาไปรษณีย์. ปริญญานิพนธ์ (กศ.ม.) มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุมิตร คุณานุกร. (๒๕๒๓). หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม.
- สุริยะ อยู่เย็น. (๒๕๓๐). การประเมินผลหลักสูตรสารวัตรโรงเรียนสืบสวน กรมตำรวจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการร่างหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบบประชาธิปไตยใน
 ทศนะของนิสิตภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของ
 หลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบบประชาธิปไตยระดับปริญญาตรี ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์
 และนิติศาสตร์ จึงขอความร่วมมือจากท่านกรุณาตอบคำถามตามความเป็นจริงเพื่อประโยชน์โดยตรง
 ต่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐาน

๑.๑ เพศ

() ชาย

() หญิง

๑.๒ ระบบการศึกษา

() ภาคปกติ

() ภาคพิเศษ

๑.๓ ชั้นปีที่ศึกษาในปัจจุบัน

() ชั้นปีที่ ๑

() ชั้นปีที่ ๓

() ชั้นปีที่ ๒

() ชั้นปีที่ ๔

๑.๔ อาชีพของผู้ปกครอง

() รับราชการ (ระบุ)

() ประกอบอาชีพส่วนตัว (ระบุ)

() รัฐวิสาหกิจ (ระบุ)

() ธุรกิจเอกชน (ระบุ)

() อื่นๆ (ระบุ)

๑.๕ เหตุผลที่สำคัญที่สุดในการตัดสินใจเข้าเรียนภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และ
 นิติศาสตร์ (ตอบเพียงข้อเดียว)

การได้รับทุนการศึกษา

ความหวังในการมีงานทำ

ความสะดวกในการเดินทาง

ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเหมาะสม

คำแนะนำจากบุคคลที่เชื่อถือ

ความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัย

ความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง

อื่นๆ (ระบุ)

ตอนที่ ๒ ความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

ท่านเห็นว่าวิชาในหลักสูตรพลเมืองศึกษาต่อไปนี้ มีความสอดคล้องกับการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการ

วิชา	ระดับความสอดคล้อง				
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก
๑. ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาประชาธิปไตย					
๒. การเมืองของภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย					
๓. การเมืองแบบประชาธิปไตยและระบอบประชาธิปไตยเปรียบเทียบ					
๔. ปรัชญาการเมืองและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยประชาธิปไตย					
๕. ประชาธิปไตยสีเขียว ^๑ และการเมืองสีเขียว ^๒					
๖. วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย					
๗. ภาวะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย					
๘. การศึกษาเพื่อประชาธิปไตยของชุมชน					
๙. ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ					
๑๐. รัฐศาสตร์เชิงบูรณาการเพื่อประชาธิปไตยศึกษา					
๑๑. ทฤษฎีการพัฒนาระดับฐานประชาธิปไตย					
๑๒. กระบวนทัศน์หรือกรอบการศึกษาหลักของนโยบายสาธารณะ					
๑๓. บทบาทของรัฐ สังคมและชุมชนในการวิเคราะห์นโยบาย					

¹ ประชาธิปไตยสีเขียว หมายถึง ประชาธิปไตยในการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

² การเมืองสีเขียว หมายถึง การเคลื่อนไหวเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑๔. ประชาธิปไตยรากหญ้า ประชาธิปไตยและยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น					
๑๕. การเมืองแบบประชาธิปไตยและการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะท้องถิ่น					
๑๖. กฎหมายสำหรับท้องถิ่นศึกษา					
๑๗. จริยธรรมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่น					
๑๘. การเมืองประชาธิปไตยในสังคมเมือง					
๑๙. การเมืองโลก โลกาภิวัตน์ทางการเมืองและการเคลื่อนไหวสังคมข้ามชาติ					
๒๐. สัมมนาการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย					
๒๑. สัมมนาการปฏิรูประบบราชการไทยและนวัตกรรมทางการบริหารจัดการ					
๒๒. สัมมนาการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยของท้องถิ่นในการพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันออก					
๒๓. สัมมนาปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและประชาธิปไตยชุมชน					
๒๔. สัมมนาปฏิบัติการวิจัยเพื่อการฝึกฝนทางประชาธิปไตย					
๒๕. สัมมนาการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนท้องถิ่น					
๒๖. การวิจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อประชาธิปไตย					

ตอนที่ ๓ ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร

ท่านเห็นว่ารูปแบบในการเรียนการสอนของหลักสูตรพลเมืองศึกษาต่อไปนี้ มีสอดคล้องกับการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการ

วิชา	ระดับความสอดคล้อง				
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก
๑. รูปแบบการศึกษาในระบบสำหรับนักศึกษาปกติของมหาวิทยาลัย					
๒. รูปแบบการศึกษาสำหรับบุคคลภายนอกที่มีไข่นักศึกษาปกติของมหาวิทยาลัย					
๓. รูปแบบการเทียบหน่วยกิตจากประสบการณ์ของนิสิต ^๓					
๔. รูปแบบการสอบเทียบ ^๔					
๕. รูปแบบการใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง					
๖. รูปแบบการเทียบหน่วยกิตเรียนในการศึกษาต่อเนื่อง					
๗. รูปแบบการจัดโปรแกรมพิเศษเพื่อการศึกษา เช่น การเปิดภาคพิเศษ การฝึกงาน การศึกษาดูงาน หรือการเรียนในวันหยุดสุดสัปดาห์ เป็นต้น					
๘. รูปแบบการศึกษาแบบเข้าและออกในระบบเปิด ซึ่งผู้เรียนจะเข้าหรือหยุดเรียนเมื่อไรก็ได้					
๙. รูปแบบการเรียนโดยใช้ระบบคูปองมีสิทธิ์ในการลงทะเบียนเรียนในช่วงใดก็ได้ตลอดชีวิต					
๑๐. รูปแบบแผนการเรียนสำหรับผู้ใหญ่ โดยค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมหาลัยจะเป็น					

³ รูปแบบการเทียบหน่วยกิตจากประสบการณ์ของนิสิต หมายถึง การเทียบโอนประสบการณ์การทำงานหรือประสบการณ์ในชีวิตมาเป็นเครดิตสำหรับการเรียนตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเพื่อรับปริญญาบัตร

⁴ รูปแบบการสอบเทียบ หมายถึง การเทียบโอนความรู้ด้วยการสอบเทียบ โดยใช้ระบบโปรแกรมมาตรฐานต่างๆ

ผู้ประเมินผลการเรียน					
๑๑. รูปแบบที่มีข้อตกลงระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน และระเบียบปฏิบัติต่างๆ					
๑๒. รูปแบบการสอนทางโทรทัศน์					
๑๓. รูปแบบการเรียนจากเทปเสียงและวีดิทัศน์					
๑๔. รูปแบบการถ่ายทอดสดทางออนไลน์					

ตอนที่ ๔ ความพร้อมในการบริหารหลักสูตร

๔.๑ ความพร้อมของนักศึกษา

ท่านคิดว่านิสิตที่จะเข้าเรียนในหลักสูตรพลเมืองศึกษาฯ ในอนาคตจะมีความพร้อมในการเรียนการสอนในประเด็นต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ประเด็น	ระดับความพร้อม				
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก
๑. การมาเรียน					
๒. การอ่านเอกสารและตำราที่อาจารย์มอบหมาย					
๓. การเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มในห้องเรียน					
๔. การทำการบ้านที่ได้รับมอบหมาย					
๕. การลงไปเรียนในภาคสนาม					
๖. การฝึกงานในหน่วยงานวิชาชีพ					

๔.๒ ความพร้อมของอาจารย์

ท่านคิดว่าอาจารย์ผู้สอนมีความพร้อมในการเรียนการสอนในประเด็นต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ประเด็น	ระดับความพร้อม				
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก
๑. จำนวนอาจารย์					
๒. ผลงานทางวิชาการของอาจารย์					
๓. ผลงานในการทำกิจกรรมทางสังคมของอาจารย์					

๔. วิธีการสอนที่เปิดกว้าง					
๕. เวลาที่ให้แก่นักศึกษา					
๖. คำแนะนำในการให้คำปรึกษา					
๗. การติดตามความก้าวหน้าของนักศึกษา					
๘. การควบคุมคุณภาพการศึกษา					

๔.๓ ความพร้อมของอุปกรณ์และสถานที่

ท่านเห็นว่ามหาวิทยาลัยได้เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ประเด็น	ระดับความพร้อม				
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก
๑. ห้องสมุด					
๒. หนังสือและเอกสารประกอบการศึกษา					
๓. โสตทัศนูปกรณ์					
๔. เครื่องเขียนสำหรับการสอน					
๕. จำนวนห้องเรียน					
๖. การเตรียมบรรยากาศในห้องเรียน เช่น แสง เสียง ความเป็นที่จอดรถ					

๔.๔ ความพร้อมการให้บริการและการจัดการการศึกษา

ท่านรู้สึกอย่างไรต่อการให้บริการและการจัดการการศึกษาของหลักสูตรและมหาวิทยาลัย

ประเด็น	ระดับความพร้อม				
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก
๑. การให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์หลักสูตร					
๒. การรับสมัคร					
๓. การจัดสอบเข้าศึกษา					
๔. การลงทะเบียนรายวิชา					
๕. การจ่ายค่าเรียน					
๖. การจัดดูงานนอกหลักสูตร					
๗. การขออนุมัติจบการศึกษา					

ตอนที่ ๕ ผลที่ได้รับจากการศึกษา

๕.๑ ผลลัพธ์ที่ตามมาหลังจบการศึกษา

เมื่อจบปริญญาตรีหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบบประชาธิปไตยแล้ว นักศึกษาที่เรียนจะมีผลเกิดขึ้นตามมาในเรื่องต่อไปนี้มาน้อยเพียงใด

ผลลัพธ์	ระดับการเกิดผล				
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	พอสมควร	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก
๑. การพัฒนาความคิดแบบแยกแยะในเชิงวิพากษ์ได้					
๒. โอกาสการมีงานทำ					
๓. โอกาสในการศึกษาระดับที่สูงขึ้น					
๔. การได้รับการยอมรับทางสังคม					
๕. การทำงานเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น					
๖. เกียรติของครอบครัว					

๕.๒ ผลสะท้อนที่มีต่อสังคมในวงกว้าง

บัณฑิตที่จบปริญญาตรีหลักสูตรพลเมืองศึกษาในระบบประชาธิปไตยจะมีผลต่อสังคมวงกว้างมาน้อยเพียงใด

ผลลัพธ์	ระดับการเกิดผล				
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	พอสมควร	ค่อนข้างน้อย	น้อยมาก
๑. การได้ผู้นำทางการเมืองที่สอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย					
๒. การได้ผู้นำในการขับเคลื่อนโครงการสาธารณะของสังคม					
๓. การได้ผู้นำในการเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่ประชาชนทั่วไป					

ตอนที่ ๖ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๑. ด้านความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนในหลักสูตร

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านความพร้อมในการบริหารหลักสูตร

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านผลที่ได้รับจากการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม